

JURIDISKA FAKULTETEN
vid Lunds universitet

Anette Bååth

När offret tvingas dela
skadeståndet med
gärningsmannen –
behov av korrigering vid oskäligen
bodelningsresultat i en viss situation

Examensarbete
20 poäng

Handledare: docent Eva Ryrstedt

Familjerätt

Ht 2006

Innehåll

SAMMANFATTNING	1
FÖRORD	2
FÖRKORTNINGAR	3
1 INLEDNING	4
1.1 Bakgrund	4
1.2 Syfte och frågeställningar	5
1.3 Metod och material	5
1.4 Disposition och avgränsningar	6
2 GRUNDERNA FÖR BODELNINGSFÖRFARANDET ÄKTENSKAPSBALKEN	8
2.1 En kort historisk bakgrund till principer för bodelningsförfarandet	8
2.2 Huvudprinciper för bodelning – individualism och gemenskap	9
2.3 Innebörden av giftorätten	9
2.4 Giftorättsgods och enskild egendom	10
2.5 Bodelningens genomförande	10
2.6 Den kritiska tidpunkten	11
2.7 Egendom som ska ingå i bodelningen	11
2.8 Skuldavräkning	12
2.9 Vederlag	12
2.10 Möjligheter till jämkning via skevdelningsreglen	13

3	PRESENTATION AV PROBLEMET	15
3.1	Inledning	15
3.2	Syftet med ett skadestånd	16
3.3	Negativa konsekvenser av dagens regelverk	17
3.4	Är dagens jämningsmöjligheter otillräckliga?	18
3.5	Är dagens vederlagsmöjligheter otillräckliga?	19
3.6	Den empiriska undersökningen	19
3.7	Sammanfattande exempel	21
4	PRESENTATION AV FÖRSLAGET	23
4.1	Uppdraget	23
4.2	Överväganden i Ds 2005:34	23
4.2.1	Förslag i Ds om undantagande av vissa ersättningar	24
4.2.2	Förslag i Ds om en ny vederlagsregel	24
4.2.3	Förslag i Ds om ändringar av jämningsregeln	25
4.3	Lagrådsremissens huvudsakliga innehåll	26
4.4	Proposition 2006/07:32 <i>Skadestånd och bodelning</i>	27
4.5	Förslag till ny paragraf ÄktB 10 kap	27
4.6	Förslag till ny paragraf ÄktB 11 kap	28
4.7	Ändring av ÄktB 12:1	29
4.8	Skälen för regeringens förslag och bedömning	31
5	RÅDANDE SITUATION I ANDRA NORDISKA LÄNDER	32
5.1	En kort beskrivning av bodelningsreglerna i våra nordiska grannländer	32
5.2	Egendom som ska ingå i bodelningen	33

5.3	Möjlighet att undanta viss egendom från bodelningen	33
5.4	Vederlag	34
5.5	Skevdelning	34
6	ANALYS OCH AVSLUTANDE KOMMENTARER	36
6.1	Inledande reflektioner	36
6.2	Resultatet av gällande rätt	37
6.3	Skuldavräkning	37
6.4	Undantagande	39
6.5	Jämkning	40
6.6	Vederlag	42
6.7	Syftet med ett skadestånd	42
6.8	Den empiriska undersökningen	43
6.9	Förslagen	44
6.10	Komparation	46
6.11	Avslutande kommentarer	47
	KÄLL- OCH LITTERATURFÖRTECKNING	51
	RÄTTSFALLSFÖRTECKNING	53

Sammanfattning

Äktenskapsbalkens nuvarande regler om bodelning enligt likadelningsprincipen och skuldavräkning kan i vissa fall ge otillfredsställande resultat. Detta för att lagen inte alltid fungerar i verkligheten så som lagstiftaren en gång hade för avsikt. Ett exempel på detta är att en make som har misshandlat sin maka kan få skadeståndsbeloppet, vilket han utdömts att betala till denna, avräknat som en skuld eller, genom att beloppet ses som en tillgång för offret, till och med själv få del av pengarna vid en bodelning i anledning av skilsmässa. Med dagens lagstiftning finns det inte någon möjlighet för den ersättningsberättigade maken, som efter att ha utsatts av den andre för våld och kränkningar har tillerkänts skadestånd eller ersättning, att undanta sådan ersättning från bodelningen om beloppet har betalats ut före den kritiska tidpunkten. Lagstiftningen gör alltså en åtskillnad mellan en fordran på en ersättning och en redan utbetald ersättning och detta oavsett om förutsättningen för den ersättningsgrundande handlingen är densamma. Att en kvinna, som under ett äktenskap blivit misshandlad, ska tvingas att dela skadeståndet med den hon genom skilsmässa försöker undkomma, ter sig närmast absurt. Faktum är att just detta länge har varit möjligt inom svensk familjerättslagstiftning. Oskäliga bodelningsresultat har uppstått utan någon som helst möjlighet till justering.

För att komma till rätta med detta har regeringen tillsatt en utredning vilken under hösten 2006 har resulterat i en lagrådsremiss och en proposition. Enligt det slutliga förslaget ska en make som har fått en ersättning för skada eller kränkning kunna få undanta denna ersättning vid en bodelning och detta oavsett vem som har begått brottet. Vidare ska en make kunna kompenseras vid en bodelning om den andre maken har minskat sitt giftorättsgods eller skuldsatt sig genom en brottslig handling. Utredningen berörde till en början även möjligheten till jämkning i situationer som dessa, men lagrådet avråder från denna hantering av problemet.

Lagändringarna väntas enligt förslaget träda i kraft den 1 juli 2007.

Förord

Det är med blandade känslor jag till slut har förstått att en av de mest intensiva men, framför allt, roligaste perioderna i mitt liv snart är över. Tiden vid Juridiska Fakulteten i Lund har medfört kontakt med så många underbara bekantskaper, så många kloka och bildade föreläsare, sådan omsorg om oss studenter och så mycket glädje.

Under mina nio terminer vid fakulteten har min underbare man Jonas så generöst prioriterat mina studier till förmån för våra barn men på bekostnad av sin egen arbetsro och fritid. Mina älskade barn Adrian, Simon och Filippa har tappra uthärdat att mamma periodvis är mentalt och fysiskt frånvarande för att några veckor senare kunna återvända glad och lättad. Dessa fyra utgör min essentiella grundstomme och är alla värda stora tack.

Många vilda planer och sanslösa skratt har jag delat med mina vänner Betty, Jesper & Jesper, Jonas, Josefin, Klara, Malin och så mycket kloka ord har jag fått från Anna A. och Anna N. och allt detta tar jag med mig ut som en värdefull skatt.

Utan mina vänner som så generöst upplåtit sina hem för att ge mig studiero inför tentor hade jag stått mig slätt. De är alla värda mitt varmaste tack.

Jag vill rikta ett stort tack till alla sakkunniga, advokater och praktiker som storsint bjudit mig sina erfarenheter.

Ett varmt tack vill jag också rikta till min handledare Eva Ryrstedt, som med många kloka ord, stor visdom och ett enormt engagemang har handlett mig under mitt examensarbete.

Anette Bååth

Barsebäck januari 2007

Förkortningar

A.a.	anfört arbete
bet.	betänkande
Ds	Departementsserie
EAL	Lov om erstatningsansvar
e.e.	enskild egendom
el.	Ekteskapsloven, lov om ekteskap av 4. juli1991 nr. 47
f respektive ff	följande sida respektive sidor
FSKL	Fællesboskifteloven
GB	Giftermålsbalken
g.g.	giftorättsgods
HD	Högsta Domstolen
kap.	kapitel
LU	Lagutskottet
NJA	Nytt Juridiskt Arkiv Avd. 1
prop.	Proposition
SFS	Svensk Författningssamling
SkL	Skadeståndslagen SFS 1972:207
SOU	Statens Offentliga Utredningar
UB	Utsökningsbalken SFS 1981:774
ÄktB	Äktenskapsbalken SFS 1987:230

1 Inledning

1.1 Bakgrund

Det är inte alltid det blir som man tänkt sig. Det är heller inte alltid som en lag i verkligheten visar sig fungera så som lagstiftaren en gång avsåg. Till exempel, kan i dagsläget, en make som misshandlat sin hustru, få skadeståndsbeloppet till henne räknat som en skuld eller, genom att beloppet ses som en tillgång för offret, till och med själv få del av pengarna vid en bodelning i anledning av skilsmässa. Att en kvinna, som under ett äktenskap blivit misshandlad, ska tvingas att dela skadeståndet med den hon genom skilsmässa försöker undkomma, ter sig närmast absurt. Faktum är att just detta länge har varit möjligt inom svensk familjerättslagstiftning. Oskäliga bodelningsresultat har uppstått utan någon som helst möjlighet till justering.

Våld i nära relationer som exempelvis mellan man och hustru, innehåller alltid försvårande omständigheter i den betydelsen att våldet utspelas mellan personer vilka har ingått en gemenskap med varandra. Personer vilka ingår en äktenskaplig gemenskap gör vanligtvis detta med avsikten att leva i en ömsesidig gemenskap baserad på respekt, omsorg och förtroende för varandra. Brottet har alltså begåtts av någon vilken den drabbade rimligen kan ha trott sig kunna känna förtroende för. Vanligen utförs också denna typ av brott i offrets hem vilket även detta tillför den försvårande aspekten att offret har befunnit sig på en plats en person vanligtvis ska kunna förvänta sig att få vara fredad och trygg. Ytterligare omständigheter som stärker graden av allvar i dessa brott är att det ofta är mannen i relationen som misshandlar kvinnan. Detta faktum kan innebära att det skulle kunna vara den fysiskt starkare parten som attackerar den svagare vilket gör kvinnan till ett lätt offer, särskilt i de förhållanden där hustrun redan genom psykiska påtryckningar står i beroendeställning till mannen och där denna maktbalans och misshandel har pågått under en längre tid.

För att förhindra att män, som döms till skadestånd efter att ha misshandlat sin hustru, inte längre ska kunna dra ekonomisk nytta av situationen har ett förslag till lagändring lagts fram.

1.2 Syfte och frågeställningar

Mitt syfte med uppsatsen är att med avstamp i det lagförslag som presenteras i Ds 2005:34 *Några bodelningsfrågor* samt i Proposition 2006/07:32 *Skadestånd och bodelning* besvara följande frågeställningar; Varför behövs en lagändring? Är den föreslagna lösningen rätt sätt att lösa problematiken? Kan det tänkas finnas andra metoder att lösa problemet? Varför är inte en förändring gjord tidigare? Vad anser praktiker om problemet i dagsläget? Finns problemet i andra länders lagstiftning? Hur har då andra länder löst motsvarande situationer?

1.3 Metod och material

Jag har till stor del utfört studien med hjälp av rättsdogmatisk metod genom att studera relevant gällande rätt med dess förarbeten och ledande aktuell doktrin. Eftersom antalet förekommande fall är så få har jag endast kunnat använda mig av praxis i mycket begränsad omfattning. För att få veta hur problemet upplevs i praktiken har jag därför använt mig av exemplifierande intervjuer med yrkesutövande bodelningsförrättare, kvinnoorganisationer samt sakkunniga på departementsnivå. Detta är således inte ett underlag jag kan värdera statistiskt utan syftet är att få ett bredare underlag, dels för läsaren att ta del av men också för min egen avslutande analys. Enkäter och intervjuer är besvarade genom korrespondens dels via mejl men även per telefon. Jag presenterar jag i min utredning alla intervjusvar anonymt. I min uppsats förekommer också ett kortare avsnitt där jag genom komparativ metod ämnar återge hur andra länder genom sina rättssystem har valt att hantera ämnet. Även dessa uppgifter har jag valt att inhämta med rättsdogmatisk metod genom att studera ett urval av de nordiska ländernas lagar, förarbeten, praxis och doktrin.

Genom hela uppsatsen strävar jag efter att vara så könsneutral som möjligt men faktum kvarstår ändå; det är nästan uteslutande kvinnor som utsatts för dessa orimliga bodelningsresultat. Detta är den verklighet jag har mött i såväl praxis som doktrin och något jag bitvis inte har kunnat undgå att återspegla i min uppsats eftersom allt annat skulle ha givit en skev verklighetsbild.

1.4 Disposition och avgränsningar

Jag har valt att fokusera min studie på dilemmat med oskäligt resultat vid bodelning i anledning av skilsmässa. Givetvis är det så att problemet även kan förekomma vid bodelning i anledning av dödsfall, och för såväl gifta som för sambor, men för att kunna göra en tillfredsställande fördjupning i ämnet har jag valt att smalna av mitt ämnesval till att omfatta inom äktenskapet gifta makar. Det är i sammanhanget dock viktigt att uppmärksamma att rättsverkningar är desamma för såväl gifta makar som för registrerade partners.¹

Min uppsats har jag valt att dela in i fyra kapitel vilka var för sig presenterar de olika delarna i min studie. Dessa delar kompletteras med ett avslutande sjätte kapitel där jag fullbordar uppsatsen genom att, med utgångspunkt i mina tidigare presenterade redogörelser, ge mina sammanfattande kommentarer och en analys.

Den första delen utgörs av kapitel två, där jag ämnar ge läsaren en helhetsbild av grunderna för bodelningsförfarandet. Min uppfattning är att en viss insikt i grundsynen för ägandeförhållanden inom svensk äktenskapsrätt är en förutsättning för att förstå varför problematiken har kunnat uppstå samt för hur tänkbara lösningsförslag måste utformas.

Därefter följer så en redogörelse för problematiken. Den teoretiska presentationen har jag valt att komplettera med dels exemplifierande intervjuer med ett urval av bodelningsförrättare och kvinnoorganisationer samt även samtal med sakkunniga på departementsnivå. Detta gör jag för att så långt det är möjligt öka läsarens förståelse och insikt i problematiken med oskäliga bodelningsresultat.

Kapitel fyra är ämnat att ge läsaren en uppfattning om vad de lagförslag som presenterats i Ds. 2005:34 samt proposition 2006/07:32 innebär. I samband med detta redovisar jag uppdragets utformning samt de övervägningar regering och lagråd gör i samband med författningsförslagen.

För att ge läsaren ett perspektiv på den svenska rätten ger jag i kapitel fem

---

¹ Lag (1994:117) om registrerat partnerskap 3:1.

en kortfattad överblick över hur man i en del av de Nordiska länderna kommer tillrätta med motsvarande situationer. Här lämnar jag även en mindre översikt över hur bodelningsreglerna ser ut i dessa länder. Av utrymmesskäl har jag valt de nordiska länder som ligger oss närmast geografiskt, eftersom det också kan vara till dessa länder som vi i Sverige ofta etablerar familjerättsliga band.

Avslutningsvis gör jag en sammanfattande analys av gällande rättsläge samt de presenterade förslagen i kapitel sex. Jag nämner där även mina egna slutsatser i frågan samt kommenterar alternativ till redan framlagda förslag på lösning av problemet.

2 Grunderna för bodelningsförfarandet i äktenskapsbalken

2.1 En kort historisk bakgrund till principer för bodelningsförfarandet

Ett syfte med införandet av 1920 års Giftermålsbalk² var att upphäva mannens tidigare ekonomiska dominans för att istället ge kvinnan en likvärdig och mer självständig ställning. Som ett led i denna strävan mot ökad ekonomisk jämlikhet infördes med GB bestämmelser att vardera maken själv äger sin egendom och också svarar för sina egna skulder.³ Följaktligen är makarna också utan ansvar för varandras skulder. Dock behölls tanken om samägande så till vida att ett krav på hälftindelning vid äktenskapets upplösning kvarstod.⁴

Under senare delen av 1900-talet har, i takt med antalet ökade skilsmässor och kortvariga äktenskap, ett behov att minska giftorättens vidsträckt vuxit fram. Därför har skevdelningsregler arbetats fram för att på så vis hindra att en make så att säga gifter sig till pengar.⁵

I princip bygger Äktenskapsbalken⁶ på samma grundtankar som GB men makarnas handlingsmöjligheter vid bodelning har ökat. Huvudsyftena är jämställdhet mellan kvinnor och män samt självständighet gentemot varandra samtidigt som den svagare parten ska skyddas genom lagstiftningen.⁷ Vid utformandet av ÄktB lades också stor vikt vid strävan efter så stor nordisk rättslikhet som möjligt.⁸

---

² Nedan kallad GB.

³ se nuvarande ÄktB 1:3.

⁴ Agell, A, *Äktenskap, samboende, partnerskap*, 4 uppl. 2004, sid. 15.

⁵ Agell, A, *Nordisk äktenskapsrätt*, 2003, sid. 374.

⁶ Äktenskapsbalken SFS 1987:230, nedan kallad ÄktB.

⁷ Teleman, Ö, *Bodelning under äktenskap och vid skilsmässa*, 4 uppl. 2003, sid. 20.

⁸ Prop. 1986/87:1 sid. 39.

2.2 Huvudprinciper för bodelning – individualism och gemenskap

För gifta makar kan bodelning bli aktuellt i tre situationer. Bodelning under äktenskap omfattar enligt ÄktB 9:1 andra stycket en fördelning under bestående äktenskap så denna situation kommer jag inte att beröra i denna uppsats. Däremot är det för läsaren lämpligt att ha en viss kännedom om de två andra situationerna där bodelning aktualiseras. Bodelning kan, enligt ÄktB 9:1 första stycket, även bli aktuellt när äktenskapet upplöses, antingen genom äktenskapsskillnad eller genom ene makens död.

Bodelningen är den rättsliga handling som delar upp egendomen mellan de två före detta makarna varvid giftorättsgemenskapen upplöses. Därmed upplöses också den på giftorätt grundade latent fordringsrätten.⁹ Reglerna i ÄktB syftar till att fördela och utjämna värdemassan mellan makarna och grundprincipen är hälftindelning. Det är emellertid viktigt att känna till att bodelningen är en överenskommelse mellan makarna. Således kan de, om de är överens, bortse från hälftindelningsprincipen och en make kan efterge sin rätt vid bodelningen.¹⁰ De allmänna bestämmelserna om bodelning återfinns i 9 kapitlet ÄktB.

2.3 Innebörden av giftorätten

Gifta makar har *giftorätt* i varandras egendom. Detta kan närmast beskrivas som ett latent anspråk på rätten att få dela den andres egendomsmassa vid en framtida bodelning.¹¹ Vid en bodelning aktualiseras en makes giftorätt så att den kan leda till en utjämning eller en omfördelning av de båda makarnas förmögenhetsförhållanden. Det är dock i sammanhanget viktigt att poängtera att giftorätt på så sätt inte är likställt med samäganderätt.¹² Giftorättsanspråket kan närmast sägas spegla tanken om enhet och gemenskap inom äktenskapet.¹³

---

⁹ Carlén-Wendels, T, *Bodelning och arvskifte*, 9 uppl., 1994, sid. 12.

¹⁰ A.a. sid 14.

¹¹ Teleman, Ö, *Bodelning under äktenskap och vid skilsmässa*, 4 uppl. 2003, sid. 23 ff.

¹² A.a. sid. 24.

¹³ Ryrstedt, E, *Bodelning och bostad*, 1998, sid. 172.

Vid en bodelning aktualiseras så makarnas giftorätt genom att den ene maken, efter det att avräkning för skulder har skett, får rätt till hälften av den andres nettogiftorättsgods. Hur andelarna av det gemensamma g.g. ska beräknas stadgas i 11 kapitlet ÄktB.

2.4 Giftorättsgods och enskild egendom

Egendom som omfattas av giftorätten benämns som *giftorättsgods*¹⁴ och ska enligt huvudregeln i ÄktB 10:1 ingå i bodelningen. *Enskild egendom*¹⁵, är egendom som omfattas av ett av makarna undertecknat äktenskapsförord alternativt sådan egendom som genom arv, gåva eller testamente är befast med särskilda villkor från tredje man.¹⁶ Egendom av detta slag ska enligt ÄktB 10:1 inte tas med i bodelningen.

2.5 Bodelningens genomförande

En bodelning genomförs i två etapper och inleds med en andelsberäkning där vardera makens andel fastställs genom att boets tillgångar och skulder utreds. När makarnas värdemässiga andelar i boet har bestämts ska lottläggning ske för att fördela tillgångarna på respektive make.¹⁷ Det är nu bodelningen tar ett kliv från teori ut i praktiken och det mödosamma arbetet att dela upp tillgångarna mellan parterna ska genomföras.

Vid de tillfällen då parterna inte är överens om sin bodelning kan en domstol på en makes begäran förordna en bodelningsförrättare.¹⁸ Denne ska då upprätta en bodelningshandling vilken ska undertecknas av båda parterna.¹⁹ Det är dock viktigt att påpeka att varken en bodelningsförrättare eller en särskild bodelningshandling är något formellt krav för att en bodelning ska kunna genomföras. Ett stort antal bodelningar genomförs

---

¹⁴ Nedan kallat g.g.

¹⁵ Nedan kallad e.e.

¹⁶ Teleman, Ö, *Bodelning under äktenskap och vid skilsmässa*, 4 uppl. 2003, sid. 51 samt ÄktB 7:1 – 2.

¹⁷ A.a.sid. 45 ff.

¹⁸ ÄktB 17:1.

¹⁹ ÄktB 17:6 st.2.

informellt mellan de berörda makarna.²⁰

2.6 Den kritiska tidpunkten

Eftersom makars respektive egendomsförhållanden kan förändras fortlöpande, måste en viss dags aktuella egendomssituation bestämmas. Vid en bodelning benämns denna dag med *den kritiska tidpunkten*. Det är omfattningen av skulder och tillgångar vid den kritiska tidpunkten som omfattas av bodelning. Således lämnas tillgångar och skulder som tillkommit efter denna tidpunkt utanför bodelningen.

2.7 Egendom som ska ingå i bodelningen

I 10 kapitlet ÄktB anges vilken egendom som ingår i bodelningen. I första hand är det alltså makarnas g.g. som ska ingå i bodelningen. Dock får en make för sin egen del först ta personlig egendom såsom kläder, personliga föremål för eget bruk samt det som ÄktB 10:2 benämner som personliga presenter.²¹ Det väsentliga är att egendomen står i stark personlig anknytning till innehavaren.

Utöver detta kan makar även enligt ÄktB 10:3 få undanta så kallad egendom av särskilt slag, såsom icke överlåtbara personliga rättigheter samt vissa pensionsförsäkringar.²² Rättigheter kan vara oöverlåtbara av sociala skäl som till exempel lön, allmän pension och underhållsbidrag eller för att rättigheten ligger i den förpliktades intresse som till exempel jakträtt. Vanligtvis framgår ett förbud att överlåta en rättighet av lag eller avtal men det kan även ha villkorats av tredje man vid arv, gåva eller testamente. Som exempel på en rättighet av personlig art kan nämnas upphovsrätt.²³ I många fall överensstämmer rättigheter med personlig anknytning enligt ÄktB 10:3 med dem som enligt 5 kapitlet UB inte är möjliga att utmäta.²⁴

---

²⁰ Teleman, Ö, *Bodelning under äktenskap och vid skilsmässa*, 4 uppl. 2003, sid. 252.

²¹ Teleman, Ö, *Bodelning under äktenskap och vid skilsmässa*, 4 uppl. 2003, sid. 84.

²² Agell, A, *Äktenskap, samboende, partnerskap*, 3 uppl. 2004, sid. 96 samt 102 ff.

²³ A.a. sid. 96 ff.

²⁴ Prop. 1986/87: 1 sid. 186 f. samt LU 1986/87:18 sid.18 f.

2.8 Skuldavräkning

Huvudregeln är att makarna under äktenskapet var för sig ansvarar för sina skulder med sitt g.g. och sin enskilda egendom. Eftersom det bara är en makes nettotillgångar som ska ingå i en bodelning, ska en makes skulder räknas av.²⁵ I praktiken innebär detta att en skuldsatt make får behålla så mycket av sina tillgångar att det täcker motsvarande summa skulder. Ett skäl till detta är att det på så vis skapas ett visst skydd för eventuella borgenärer. En negativ konsekvens blir dock att detta ofta sker på bekostnad av den andra maken vilket förvisso till viss del skulle kunna förklaras med att makarna inom äktenskapet kan ha agerat med gemensam partsvilja. Gällande skulder som har uppkommit efter den kritiska tidpunkten, är det däremot borgenärerna som stå tillbaka för en makes rätt till giftorätt i den skuldsatte makens egendom.²⁶ Således måste en skuld, för att avräkning ska kunna bli aktuellt, existera vid den kritiska tidpunkten.²⁷ Detta även om själva betalningstillfället infaller vid en senare tidpunkt.

Det är viktigt att nämna att det bara är i de fall en makes enskilda egendom inte förmår täcka dennes skuld, som makens g.g. tas i anspråk. Detta kan ske upp till skuldens fulla belopp.

2.9 Vederlag

Vederlagsreglerna härstammar från den tid då GB stadgade skyldighet för makar att vårda sitt g.g. så att detta inte av den ene otillbörligt minskades till nackdel för den andre. Då skulle vederlagsreglerna verka så att egendomsbalansen mellan makarna återupprättades.²⁸ Istället för GB's uttryckliga vårdnadsplikt finns i ÄktB 1:2 en mer allmän bestämmelse som uppmanar makar till hänsyn, samråd och gemensam aktsamhet. Denna regel kombineras med ÄktB 1:4 p.2 vilken ålägger makar upplysningsplikt så att familjens ekonomi ska gå att bedöma. Ett vederlag ska således ses som en möjlighet för den ene maken att få kompensation för den gemensamma

---

²⁵ Avräkningsmöjligheten gäller de skulder en make har vid den tidpunkt då talan om äktenskapsskillnad väcks.

²⁶ Agell, A, *Äktenskap, samboende, partnerskap*, 3 uppl. 2004, sid. 160.

²⁷ ÄktB 11:2.

²⁸ Teleman, Ö, *Bodelning under äktenskap och vid skilsmässa*, 4 uppl. 2003, sid. 141.

egendom den andre under äktenskapet har förslösat.

I takt med att allt fler kvinnor förvärvsarbetar har makar blivit allt mer ekonomiskt självständiga vilket, enligt lagstiftaren, i sin tur har föranlett ett minskat behov av äldre tiders vederlagsregler.²⁹ Därför finns i dagsläget endast en form av vederlagsregel kvar i ÄktB, nämligen 11:4. Denna stadgar ett kompensationskrav för den make som, utan den andres samtycke, minskat sitt g.g. inom tre år innan talan om äktenskapsskillnad väcks. Detta kan ha skett genom en omfattande gåva till någon utomstående eller för att öka sin enskilda eller särskilda egendom.³⁰

För att en bodelningsförrättare ska kunna fatta beslut att vederlag ska utgå, i samband med bodelning i anledning av äktenskapsskillnad, måste en make framställa ett yrkande.³¹ Syftet med vederlagsregeln är att skapa rättvisa då transaktioner företas med uppsåt att minska det delbara g.g.³² Rekvisitet är att minskningen ska ha skett i ”inte obetydlig omfattning” och förarbetena anger som utgångspunkt att en minskning med åtminstone 10 % ska ha skett för att anses som icke obetydlig.³³

2.10 Möjligheter till jämkning via skevdelningsregeln

I vissa situationer kan huvudprincipen om likadelning i praktiken ge ett oönskat och kanske rentutav oskäligt resultat av en bodelning. För att undvika oönskade effekter har därför möjligheter att jämka oskäliga bodelningsresultat utarbetats. Jämkningsmöjligheterna framgår av 12 kapitlet ÄktB.

I ÄktB 12:1 stadgas om *skevdelningsregeln* vilken är en generell regel om jämkning och främst medger jämkning i situationer av ekonomisk karaktär och avser jämkning av andelsberäkningen. Jämkningsregeln kan åberopas för en make vilken har tillfört boet ett betydande egendomsvärde och önskar

---

²⁹ Prop. 1986/87:1 sid. 49.

³⁰ Agell, A, *Äktenskap, samboende, partnerskap*, 3 uppl. 2004, sid. 167.

³¹ Teleman, Ö, *Bodelning under äktenskap och vid skilsmässa*, 4 uppl. 2003, sid. 142.

³² Carlén-Wendels, T, *Bodelning och arvskippte*, 9 uppl., 1994, sid. 34.

³³ Prop. 1986/87:1 sid. 172.

behålla en större andel än hälften av sitt g.g. med hänsyn till att äktenskapets längd eller ekonomiska omständigheter i övrigt.³⁴ Tanken är att det till exempel genom kortvarigt äktenskap, inte ska vara möjligt att ”skilja sig till pengar”. Lagstiftaren menade att likadelning är oskäligt vid ett kort äktenskap eftersom makarna då ännu inte har hunnit etablera en djupare ekonomisk gemenskap.³⁵ Vid en bedömning huruvida en delning kan komma att ge ett oskäligt resultat ska äktenskapets längd, makarnas ekonomiska förhållanden samt omständigheter i övrigt beaktas.³⁶ Med omständigheter i övrigt avses dock inte makarnas rent personliga omständigheter. Alltså ska ingen hänsyn tas till hur makarna har behandlat och uppträtt emot varandra. Fokus ska således enbart ligga på den ekonomiska skäligheten av bodelningen.³⁷

---

³⁴ Ryrstedt, E, *Bodelning och bostad*, 1998, sid. 132.

³⁵ Tottie, L, *Äktenskapsbalken och promulgationslag m.m.*, 1990, sid. 423 – 424 samt prop. 1986/87:1, sid. 186.

³⁶ Teleman, Ö, *Bodelning under äktenskap och vid skilsmässa*, 4 uppl. 2003, sid. 159.

³⁷ A.a. sid. 159 ff. Jfr prop. 1973:32 sid. 125 samt prop. 1986/87:1 sid. 184 ff.

3 Presentation av problemet

3.1 Inledning

Lagtexten i ÄktB 10:3 ger inte något konkret svar på frågan vilka rättigheter som avses med benämningen rättigheter av personlig art och någon fullständig redovisning går inte heller att fastställa utifrån praxis och doktrin.³⁸ Därför bestäms innebörden genom tolkningar vilket har lett till att begreppet rättighet av personlig art i svensk rätt kommit att tolkas snävt. Detta har fått till följd att belopp som redan har utbetalts faller utanför möjligheten i ÄktB 10:3 stycke 1 att kunna undantas från en bodelning.³⁹ Detta innebär alltså att alla redan utbetalda ersättningsbelopp, oavsett karaktär och orsak, ska skiftas i likadelning. Detta trots att fastlagd ännu ej utbetald ersättning för en personskada eller en kränkning i dagsläget kan undantas från en bodelning.⁴⁰ Således ska en maka som till exempel efter en hustrumisshandel har erhållit ett skadestånd av sin make, vid efterföljande skilsmässa, dela detta av honom utbetalda skadestånd med sin gärningsman. Likaså uppstår ett otillfredsställande bodelningsresultat i situationer då en make har en skuld i anledning av skadestånd till maken och denna skuld, genom avräkning, drabbar även den ersättningsberättigade.

Kritik har framhållits mot att det inom svensk rätt görs skillnad mellan rätten till ett skadestånd och en redan utbetald skadeståndersättning.⁴¹ Agell menar att det är rättspolitiskt försvarbart att låsa ideella skadestånd till mottagaren som dennes personliga egendom.⁴²

---

³⁸ Tottie, L, *Äktenskapsbalken och promulgationslag m.m.*, 1990, sid. 297.

³⁹ Agell, A, *Nordisk äktenskapsrätt*, 2003, sid. 320 med vidare hänvisning till NJA 1936 sid. 238 samt Teleman, Ö, *Bodelning under äktenskap och vid skilsmässa*, 4 uppl. 2003, sid. 49.

⁴⁰ Tottie, L, *Äktenskapsbalken och promulgationslag m.m.*, 1990, sid. 315 f. samt ÄktB 10:3 st. 1.

⁴¹ Agell, A, *Äktenskap, samboende, partnerskap*, 3 uppl. 2004, sid. 101. Bet. 2003/04:LU22 förslagspunkt 13, bet. 2004/05:LU14 p.8 och bet. 2005/06:LU19 p. 10.

⁴² Agell, A, *Nordisk äktenskapsrätt*, 2003, sid. 320. Se även NJA 1936 sid. 238.

3.2 Syftet med ett skadestånd

Ett skadestånd har många funktioner. Som exempel kan nämnas att det kan ha en reparativ verkan för inträffad ekonomisk förlust, preventiv verkan för vårdslöst eller otillbörligt agerande samt ge upprättelse vid kränkning.⁴³

För en kvinna som utsatts för misshandel kan skadestånd av olika slag komma i fråga. Till exempel kan hon få skadestånd för personskada såsom skador på kroppen, men även psykisk skada är en form av personskada.⁴⁴ Beräkning av ersättning för personskada görs utifrån huvudregeln i SkL 5:1 och syftar till ersättning för bland annat sjukvårdskostnader och eventuell inkomstförlust, dels under förfluten tid men även för framtida förluster. Därutöver stadgas där om skadestånd för icke ekonomisk, eller så kallas ideell skada. Som ideell skada avses bland annat lidande och obehag i form av sveda och värk, lyte och men samt det som benämns som ”olägenheter i övrigt”.⁴⁵ Ersättning för sveda och värk utgår för den så kallade akuta sjukdomsperioden, medan den för lyte och men är ämnad för framtida bestående besvär. I svensk rätt har ersättningen för sveda och värk närmast kommit att utgöra ett ”plåster på sårerna” eftersom det inte är möjligt att mäta den formen av lidande i ekonomiska termer.⁴⁶

En annan form av ersättning som kan komma ifråga är den för kränkning. SkL 2:3 och 5:6 stadgar att ersättning ska utgå till den som utsatts brott så som till exempel ofredande eller annat brott mot den personliga friheten.⁴⁷ Det är dock en förutsättning att skadeståndet grundas på en brottslig handling men inte nödvändigtvis någon kroppslig skada.⁴⁸ Aktuella exempel på vad Brottsoffermyndigheten uppfattar som gällande skadeståndsrättslig praxis, för våld i nära relation riktat mot en kvinna, pendlar från 15 000 kronor till en kvinna misshandlad av sin make vid enstaka tillfälle till 50 000 kronor till en kvinna som av sin make under en längre period utsattes

---

⁴³ Hellner, J & Johansson, S, *Skadeståndsrätt*, 2002, sid. 37 ff.

⁴⁴ Ekstedt, L, *Skadeståndsrätt*, 2001, sid. 23.

⁴⁵ A.a. sid. 28.

⁴⁶ Hellner, J & Johansson, S, *Skadeståndsrätt*, 2002, sid. 395.

⁴⁷ Ekstedt, L, *Skadeståndsrätt*, 2001, sid. 123 f.

⁴⁸ Hellner, J & Johansson, S, *Skadeståndsrätt*, 2002, sid. 406.

för grov kvinnofridskränkning.⁴⁹

En ekonomisk skada är i teorin förhållandevis lätt att fastställa i pengar och kan ofta verifieras mot ett faktiskt underlag. Med en ideell skada är det däremot inte lika självklart att kriteriet ”full ersättning för liden skada” går att uppnå. Detta eftersom full ersättning i varje aktuell situation måste fastställas på subjektiva grunder och mäts efter kriterier som exempelvis svårighetsgrad.⁵⁰

3.3 Negativa konsekvenser av dagens regelverk

Undantagsbestämmelsen i ÄktB 10:3 reglerar att en del rättigheter kan undantas från bodelningen. Däribland nämns oöverlåtbara rättigheter, rättigheter av personlig art samt rätt till vissa pensionsförsäkringar. Lagtexten specificerar inte närmare vilka rättigheter som konkret avses. Istället stöder doktrin, och i viss mån ringa praxis, att *rätten* till ett ideellt skadestånd normalt sett är en sådan rättighet som kan undantas från en bodelning.⁵¹ Det finns ett avgörande från HD som brukar tolkas så att en rätt till ersättning för ideellt lidande, ”sveda och värk, lyte samt olägenheter i övrigt” enligt SkL 5:1, ska få undantas från bodelning.⁵² Problemet är dock här, vilket har nämnts ovan, den i svensk rätt så snäva tolkningen av begreppet rättighet av personlig art. Märk väl att det enbart är *rätten* som är fredad från delning. När skadeståndet väl är utbetalt alternativt tillgängligt för den skadeståndsberättigade maken, ingår det i normalfallet också i bodelningen. Det är alltså rättigheten som sådan som kan få hållas utanför bodelningen. De medel som vi den kritiska dagen är tillgängliga att lyfta ska således på vanligt vis ingå i likadelningen.⁵³ På så vis uppstår ett oskäligt bodelningsresultat såtillvida att den skadeståndsberättigade maken inte kan undanta det utbetalda skadeståndet utan tvingas dela detta med sin make

---

⁴⁹ Brottsoffermyndighetens referatsamling 2006, Dnr 11019/04 samt Dnr 9481/0.

⁵⁰ Bengtsson, B och Strömbäck, E: *Skadeståndslagen, en kommentar*, 2006, sid. 191.

⁵¹ Med ideellt skadestånd avses vanligen sådan ersättning som inte avser ekonomisk förlust. Exempelvis ersättning för sveda och värk, lyte, stadigvarande men eller olägenheter i övrigt. Ideellt skadestånd likställs inte med skattepliktig inkomst. Se vidare a.a. sid.190 ff.

⁵² NJA 1936 sid. 238.

⁵³ Prop. 1997/98:106 sid. 25.

som också är den som orsakat skadan.

Avgörande betydelse för om en skadeersättning ska ingå i bodelningen blir således tidpunkten för skadeståndets utbetalning samt makarnas inbördes förmögenhetsförhållande vid den kritiska tidpunkten. Med andra ord finns det med dagens lagstiftning inte någon möjlighet att från bodelning undandra skadestånd eller ersättning som har betalats ut till den ersättningsberättigade före den kritiska tidpunkten.

En annan negativ konsekvens kan uppstå om skadeståndsskyldighet har uppkommit för den ene maken i anledning av en otillbörlig handling mot den andre. Gällande regler för skuldavräkning kan då leda till att den ersättningsberättigade vid en bodelning indirekt till viss del bekostar sitt skadestånd med sitt eget g.g. Detta sker till följd av att den delningsbara summan g.g. minskar på grund av den betalningsskyldiges skuldavräkning.

3.4 Är dagens jämningsmöjligheter otillräckliga?

Skevdelningsregeln ska tillämpas så att den make med störst andel g.g. ska gynnas. Detta begränsar användningen i de fall det är den minst bemedlade maken som har ett jämningsbehov. Detta rekvisit för användandet förhindrar jämkning även i de fall egendomen till synes har moraliskt och emotionellt starkast anknytning till innehavaren. Därför är skevdelningsregeln i nuläget helt oanvändbar i de fall det är den ersättningsberättigade maken som har lägst andel g.g. Fokus ska således enbart ligga på den ekonomiska skäligheten av bodelningen.⁵⁴

Den möjlighet som står till buds är om det med stöd av skevdelningsregeln i ÄktB 12:1 anses möjligt att jämka delningen. För att detta ska vara möjligt måste, som nämnts tidigare, ett antal förutsättningar vara uppfyllda. Utöver det faktum att bodelningen görs i anledning av äktenskapsskillnad ska regeln dessutom, och endast då, åberopas till förmån för den av makarna med störst andel g.g. Dessa begränsningar i möjligheten att jämka resulterar i oskäligt resultat då det är den make med minst andel g.g. som har erhållit

---

⁵⁴ Teleman, Ö, *Bodelning under äktenskap och vid skilsmässa*, 4 uppl. 2003, sid. 159 ff. Jfr prop. 1973:32 sid. 125 samt prop. 1986/87:1 sid. 184 ff.

skadestånd. Att, som lagförarbetena rekommenderar, undanta utbetald ersättning genom skevdelningsregeln är således inte någon lösning på problemet. Detta innebär att en ersättning som har betalats ut till den av makarna med minst egendomsmassa aldrig kan kompenseras genom skevdelning eftersom värdet av denne makes g.g. minskas i motsvarande mån av värdet på den utbetalda ersättningen.

3.5 Är dagens vederlagsmöjligheter otillräckliga?

Innan ÄktB infördes stadgade GB att en make var skyldig att vårda sitt g.g. så att det inte minskades på ett otillbörligt sätt så att den andre maken missgynnades. Om en make åsidosatte denna vårdplikt av sitt g.g. kunde den förfördelade maken i vissa fall erhålla kompensation i form av vederlag vid bodelningen. I samband med införandet av ÄktB togs denna vårdplikt bort och följaktligen minskades också vederlagsmöjligheterna.⁵⁵

Syftet med dagens kvarvarande vederlagsregel är enbart att skapa rättvisa i fall då otillbörliga transaktioner utförts av den ene maken i uppsåt att minska det delbara g.g.⁵⁶ Alltså omfattar dagens vederlagsregel enbart otillbörliga benefika överlåtanden eller transaktioner vilka ökat den ene makens egendom på bekostnad av den andres andel av g.g.⁵⁷ Därför är det inte heller möjligt att tillämpa denna regel i syfte att kompensera fall då den ene maken satt sig i skuld genom klandervärt beteende.

3.6 Den empiriska undersökningen

Som ett led i arbetet med att samla materiel till min uppsats ställde jag ett antal frågor till femton bodelare och advokater med familjerättslig inriktning. Jag utgick i mina intervjuer från den vanligast förekommande situationen där den gift kvinna blir misshandlas av sin make och lade fram följande scenario; som en följd av denna kränkning och misshandel tillerkänns hon av domstol vara berättigad till ersättning och den misshandlande maken döms att betala skadestånd till henne. Vid en

---

⁵⁵ Prop. 1986/87:1

⁵⁶ Carlén-Wendels, T, *Bodelning och arvskifte*, 9 uppl., 1994, sid. 34.

⁵⁷ ÄktB 11:4.

efterföljande äktenskapsskillnad och bodelning uppstår ett oskäligt resultat när den ersättningsberättigade, som en följd av likadelningsprincipen, tvingas dela med sig av sitt erhållna skadestånd till den make som slog henne och som hon nu skiljer sig ifrån. Den praktiker med mest erfarenhet inom området, även verksam inom på området ledande doktrin, framhåller dock det faktum att situationen som sådan är oerhört sällsynt. I antal fall räknat är kombinationen av bodelningar i anledning av skilsmässa med inslag av skadestånd grundade på otillbörligt handlande väldigt ovanlig. Det har även förekommit en del fall där skevdelning enligt ÄktB 12:1 varit möjlig samt situationer då en överenskommelse att låta ersättningen tillfalla den skadelidande har kommit till stånd.

De frågor jag sedan ställde var om de i bodelningssammanhang (i anledning av äktenskapsskillnad) stött på denna typ av oskäligt bodelningsresultat, hur de i så fall har hanterat situationen, hur de velat kunna lösa problemet och vad de anser det bero på att fenomenet tillåtits kvarstå så länge inom den svenska familjerätten.

Mina frågeställningar har bemötts med översvallande entusiasm och hjälpsamhet och fleratlet har visat stort engagemang i mina frågor. Dessvärre gav utfallet på själva frågeställningarna desto sämre resultat så till vida att det är väldigt få av dem jag talat med som har stött på denna typ av problem. Särskilt tydligt blir problemets särart efter att två familjerättsadvokater tagit frågorna vidare på respektiver seminarier och konferenser med kolleger och andra sakkunniga för att på så vis sprida diskussionen i vidare kretsar för att erbjuda mig ett bredare underlag. Tyvärr verkar det i praktiken inte vara så vanligt förekommande även om en diskussion i doktrinen väl ger underlag för att tillräckligt stora problem föreligger för att en lagändring ska kunna motiveras.

En familjerättsadvokat med många år i yrket har aldrig stött på problemet i sitt yrkesutövande medan en annan har haft snarlika situationer vilka dock har styrts upp genom att makarna haft äktenskapsförord. Endast ett fåtal familjerättsadvokater har haft fall med denna problematik i större omfattning.

3.7 Sammanfattande exempel

Bodelningen ser i dagsläget annorlunda ut beroende på om ersättningen är utbetald före den kritiska dagen eller består av en fordran. Nedan följer två exempel på bodelningar. Det första visar hur en enkel bodelning, utan inslag av skadestandsrelaterade skulder eller intäkter, kan utfalla. Det andra exemplet speglar en situation där mannen av domstol ålagts skadeståndsskyldighet mot kvinnan.

Exempel 1⁵⁸

Linus och Lotta har varit gifta i 10 år men ska nu skiljas. Linus har 700 000 kronor i g.g. och Lotta har 200 000 kronor i g.g.

Linus
g.g. 700 000 kr

---

700 000 kr

Lotta
g.g. 200 000 kr

---

200 000 kr

Bodelning enligt likadelningsprincipen ger följande resultat:

$700\,000 + 200\,000 = 900\,000 / 2 = 450\,000$ kr vardera till Linus och Lotta.

Exempel 2⁵⁹

Linus och Lotta har varit gifta i 10 år men ska nu skiljas. Äktenskapsskillnaden har föregåtts av att Linus har slagit Lotta. För detta brott har domstolen ålagt honom att betala skadestånd för kränkningen till Lotta på 200 000 kronor. Brottsoffermyndigheten har betalat ut pengarna till Lotta och övertagit fordran mot Linus. Linus har 700 000 kronor i g.g. och en skuld till Brottsoffermyndigheten på 200 000 kronor. Lotta har 200 000 kronor i g.g. samt skadeståndet på 200 000 kronor.

Linus
g.g. 700 000 kr
skuld 200 000 kr

---

500 000 kr

Lotta
g.g. 200 000 kr
skadestånd (g.g.) 200 000 kr

---

400 000 kr

⁵⁸ Siffrorna är fiktiva.

⁵⁹ Exemplet är hämtat ur Ds 2005:34 Några bodelningsfrågor exempel 5 sidan 105 f.

Bodelning enligt likadelningsprincipen ger följande resultat:

500 000 + 400 000 = 900 000 / 2 = 450 000 kr vardera till Linus och Lotta.

Kommentar: Linus får här undanhålla så stor del av sitt g.g. att han täcker den skuld han har till Brottsoffermyndigheten. Samtidigt får han ta del av det skadestånd som har betalats ut till Lotta för de kränkningar han har utsatt henne för, eftersom ersättningen betraktas som delbart g.g. och ska ingå i bodelningen. På grund av detta förfarande neutraliseras värdet av det utbetalda skadeståndet helt.

4 Presentation av förslaget

4.1 Uppdraget

Under hösten 2004 gav regeringen en utredare i uppdrag att undersöka vissa bodelningstekniska frågor.⁶⁰ Det huvudsakliga uppdraget innebar ett övervägande om huruvida skäl föreligger att ändra jämningsregeln i 12 kapitlet 1 § Äktenskapsbalken.⁶¹ Uppgiften är att utreda om det finns anledning att ta bort den begränsning som idag gör regeln tillämplig endast för den maken med störst andel g.g. för att på så vis åstadkomma ökade möjligheter till jämkning vid fler tillfällen än idag. På så vis skulle otillfredsställande resultat vid bodelningar kunna undvikas, främst i fall där ena maken uppburit skadestånd för kränkning av den andre maken. Uppdraget innefattar även att överväga andra sätt att undvika otillfredsställande bodelningsresultat.

Denna uppsats har visserligen fokus på förhållandet mellan makar men det är viktigt att påpeka att utredarens förslag i Ds innebär att det bör sakna betydelse vem eller vad som utsatts för det brottsliga angreppet eller den skadeståndsgrundande handlingen.⁶²

4.2 Överväganden i Ds 2005:34

Utredaren arbetar främst utifrån tre förslag i Ds 2005:34 *Några bodelningsfrågor*. För det första föreslås att vissa ersättningar ska kunna undantas från bodelningen. För det andra föreslås att vederlag ska kunna utgå till en make efter vissa otillbörliga åtgärder av den andre maken. För det tredje att jämningsreglerna i ÄktB 12:1 ska kunna tillämpas för båda parter oavsett deras inbördes förmögenhetsförhållanden.

---

⁶⁰ PM Ju 2004/10515/P 2004-10-18, Justitiedepartementet; Enheten för familjerätt och allmän förmögenhetsrätt.

⁶¹ Motsvarande för Sambolagen SFS 2003:376, vilken dock inte berörs närmare i denna uppsats.

⁶² Ds. 2005:34 *Några bodelningsfrågor*, sid. 95.

4.2.1 Förslag i Ds om undantagande av vissa ersättningar

Ersättningar vilka kan bli aktuella för en undantagsregel bör, enligt förslagen i såväl Ds som i propositionen, ha stark personlig anknytning till den ersättningsberättigade maken.⁶³ Som exempel på sådana ersättningar nämns i utredningen skadestånd och brottskadersättningar för personskada men även ideella skadestånd. Detsamma bör, enligt utredningens förslag, också gälla personskadersättning för kommande inkomstbortfall och surrogategendom.⁶⁴ Det avgörande bör vara det bakomliggande syftet med ersättningen. Utredaren framhåller i Ds att det är ovidkommande vad eller vem som har orsakat ersättningen och framhåller vidare att en make vid en bodelning inte ska behöva riskera att dela med sig av sådana ersättningar som är avsedda för framtida bruk.⁶⁵

Vidare är det, enligt utredningens förslag, rimligt att bevisbördan åläggs den av makarna som åberopar undantagsregeln.⁶⁶ För att underlätta bevisningen bör ett krav ställas på att ersättningen ska ha betalats ut före en viss tid innan bodelningen. Då undgås svårigheter att bevisa att ersättningen finns i behåll vid bodelningen och om utbetalning har skett inom angiven tid kan en presumtion göras för att ersättningen finns och ska undantas från bodelningen. Om ersättningen istället har betalats ut före den angivna tidsgränsen bör den likväl kunna jämkas och i så fall genom en justerad skevdelningsregel. Dock är det enligt promemorian i dessa fall rimligt att ställa krav på att ersättningen ska finnas kvar.⁶⁷ Detta eftersom det bör anses klart oskäligt att låta den ersättningsberättigade få undanta av denne förbrukad egendom från bodelningen.

4.2.2 Förslag i Ds om en ny vederlagsregel

I utredningen föreslås även att en ny vederlagsregel utformas så att en make ska ges rätt till kompensation om den andre maken, genom ett otillbörligt förfarande inom, förslagsvis, en treårsperiod före talan om

---

⁶³ Prop. 2006/07:32 sid. 8 f. samt Ds. 2005:34 sid. 119.

⁶⁴ Ds. 2005:34 *Några bodelningsfrågor*, sid. 114.

⁶⁵ A.a. sid. 116.

⁶⁶ A.a. sid. 119f.

⁶⁷ A.a.

äktenskapsskillnad väcks, ådrar sig skuld eller otillbörligt minskar sitt g.g i icke ringa omfattning.⁶⁸ Förslaget innebär att den nya regeln inte ska formuleras uttömmande utan ge ett visst utrymme för rättstillämparen att själv göra en skälighetsbedömning, för att på så vis öppna för flera situationsmöjligheter. Ett alternativ till utformningen är, att i likhet med den nuvarande vederlagsregeln, göra bodelningen som om den vederlagsgrundande transaktionen aldrig genomförts. Detta kan uppnås genom att den försumliges bruttoegendom, före delningen, adderas med en fiktiv summa motsvarande den otillåtna minskningen. Efter delningen dras denna fiktiva summa av igen från den av makarna som är vederlagspliktig. Eventuellt skulle en kompensation kunna utkrävas ur den försumliges e.e.⁶⁹ Ett annat förslag är att i första hand låta skuldavräkningar ske mot den skuldsatte makens enskilda egendom.⁷⁰ Dock skulle detta innebära, att i de fall den skuldsatte inte har någon e.e., kan inte heller den förfördelade maken få kompensation. I promemorian nämns att situationer som typiskt sett bör kunna bli föremål för denna typ av vederlagsrätt ska vara sådana vilka härstammar ur en deliktsgäld, det vill säga härrör ur en handling med straff eller skadeståndsansvar. På samma sätt bör även uppsåtligt brottsligt agerande ge upphov till vederlagsrätt.⁷¹ I förslaget poängteras dock att vederlagsregeln bör utnyttjas restriktivt och endast i fall då en bodelning ger orimligt och stötande resultat.

4.2.3 Förslag i Ds om ändringar av jämningsregeln

Utredaren förordar i sitt förslag att ändringar genomförs så att jämningsmöjligheterna i skevdelningsregeln i ÄktB 12:1 blir möjlig att åberopa för båda makarna, oavsett deras inbördes förmögenhetsförhållanden. I Ds framhålls att dagens skevdelningsregel är avsedd att vara en allmän jämningsregel men att detta syfte inte kan uppfyllas så länge den endast är tillämplig enbart för den make med mest g.g.⁷² Enlig förslaget i Ds bör det vara hänsyn till egendomens art eller

---

⁶⁸ Ds. 2005:34 *Några bodelningsfrågor*, sid. 132.

⁶⁹ A.a. f.

⁷⁰ A.a. sid. 130.

⁷¹ A.a. sid. 132.

⁷² A.a. sid. 123.

ursprung och anknytning till innehavaren som, i kombination med tidpunkten för förvärvet, ska vara avgörande för om en jämkning ska komma ifråga för att korrigera ett oskäligt bodelningsresultat.⁷³

I promemorian framhålls att utbetalda ersättningar med stark personlig anknytning i vissa fall ska kunna undantas från bodelning. Han föreslår olika vägar för att uppnå förändringen. Ett sätt vore att göra ett tillägg till regleringen om särskild eller personlig egendom i ÄktB 10 kap. alternativt en utvidgning av begreppet enskild egendom i ÄktB 7 kap.⁷⁴ Ytterligare ett sätt vore enligt Ds att utvidga tillämpningen av skevdelningsregeln i ÄktB 12:1 så att denna regel kan användas av den skadelidande för att jämka bodelningen oavsett vem av makarna som äger störst nettoförmögenhet.

4.3 Lagrådsremissens huvudsakliga innehåll

Regeringen föreslår i lagrådsremissen att dagens regleringar ändras för att på så sätt komma till rätta med oskäliga bodelningsresultat av den karaktär som tidigare i uppsatsen har redovisats. För att värna syftet med ersättningen pekar såväl Ds som lagrådsremissen på att begränsningen i giftorätten bäst genomförs med en undantagsregel vilken ger en make rätt att från en bodelning undanta egendom som denne har fått i ersättning för personskada eller kränkning.⁷⁵ Det samma ska gälla för ersättningens surrogategendom.⁷⁶

Vidare föreslår regeringen att en make ska ha rätt till kompensation i fall då den andre maken ifrån sitt g.g har avräknat egendom för att täcka en skuld som uppkommit genom brott eller otillbörligt förfarande.⁷⁷ Slutligen gör regeringen bedömningen att jämningsreglerna inte bör ändras.

---

⁷³ Ds. 2005:34 *Några bodelningsfrågor*, sid. 123.

⁷⁴ A.a. sid. 111.

⁷⁵ Lagrådsremissen sid. 8 med vidare hänvisning till Ds. 2005:34 sid. 119.

⁷⁶ Lagrådsremissen sid. 6.

⁷⁷ A.a. sid. 9.

4.4 Proposition 2006/07:32 Skadestånd och bodelning

Regeringen föreslår att riksdagen ska anta förslaget till lag om ändring i ÄktB enligt lagrådsremissens förslag. Alltså föreslås ändringarna i ÄktB ske genom att två nya paragrafer läggs till i ÄktB kapitel 10 och 11. Med de nya paragraferna skulle det bli möjligt för en make som har fått ersättning för kränkning och personskada att få ta undan denna ersättning vid en bodelning. Därmed behöver ingen längre, vid en bodelning, dela med sig av sin personligt relaterade ersättning till sin make. Vidare kommer ändringen även medföra att en make, vid en bodelning, skulle kunna få kompensation i de fall då den andre maken har skuldsatt sig eller minskat sitt g.g. till följd av en brottslig handling. I och med det ska inte längre en make tvingas göra ekonomisk förlust på grund av den andres otillbörliga agerande.

Regeringens förslag i propositionen överensstämmer i stort med förslagen i Ds 2005:34. Dock anförs det i propositionen att rätten till kompensation för den andre makens skuldsättning inte ska vara knuten enbart till brottsliga handlingar utan generellt sett till otillbörliga handlingar.⁷⁸

Några av remissinstanserna tillförde smärre lagtekiska justeringar och i övrigt tillstyrkte de promemorians förslag.⁷⁹

Ändringarn föreslås träda i kraft den 1 juli 2007 och kommer för bodelning i anledning av äktenskapsskillnad från och med detta datum att gälla omedelbart.⁸⁰ Avgörande datum blir detsamma som anges i ÄktB 9:2. I propositionen anges att gjorda bedömningar inte pekar på några ökade kostnader för det allmänna.

4.5 Förslag till ny paragraf ÄktB 10 kap

2a §

Varje make får från bodelningen ta undan egendom som maken har fått i ersättning för personskada och kränkning samt avkastning av egendomen.

---

⁷⁸ Prop. 2006/07:32 sid. 6.

⁷⁹ A.a. sid. 7.

⁸⁰ A.a. sid. 13.

Ersättning för inkomstförlust eller för kostnader får dock tas undan endast i den mån ersättningen avser tiden efter det att talan om äktenskapsskillnad väcktes, anmälan enligt 9 kap. 1§ andra stycket gjordes eller dödsfallet inträffade. Rätten att ta undan egendom gäller också vad som har trätt i stället för sådan egendom som anges i första meningen.

Om den ena maken är död, gäller rätten att ta undan egendom enligt första stycket endast för den efterlevande maken.

Kommentarer: Syftet med paragrafen ska vara att reglera vilka utbetalda ersättningar som ska kunna undantas vid en bodelning.⁸¹ Detta ska vara möjligt med ersättningar med stark personlig anknytning som till exempel skadestånd och brottsskadeersättning för personskada, kränkning och för brott mot den personliga integriteten. Ersättningar av personligt slag som inte ska omfattas av undantagsrätten är exempelvis avgångsvederlag och stipendier. Avgörande ska alltså vara ersättningens bakomliggande syfte och inte vem som orsakat skadan.⁸²

Ett krav i förslaget för att en make ska få undanta en ersättning är att egendomen finns kvar, alternativt i form av surrogategendom. Bevisbördan för att egendomen finns kvar föreslås åligga den make som önskar åberopa undantagsregeln.⁸³

4.6 Förslag till ny paragraf ÄktB 11 kap

4a §

Om en skuld som uppkommit genom brott har räknats av från den ena makens giftorättsgods enligt 2 § eller om ena maken har använt sitt giftorättsgods till att betala en sådan skuld, skall den andra makens andel vid bodelningen beräknas som om skulden inte räknats av eller betalningen inte hade skett. Den förstnämnda makens del i det sammanlagda giftorättsgodset skall minskas i motsvarande mån.

Första stycket gäller endast skulder som har uppkommit inom tre år innan talan om äktenskapsskillnad väcktes, anmälan enligt 9 kap. 1 § andra stycket gjordes eller dödsfallet inträffade.

---

⁸¹ Prop. 2006/07:32 sid. 13.

⁸² A.a. sid. 14.

⁸³ A.a. sid. 15.

Kommentarer: Utöver den nuvarande vederlagsregeln i ÄktB 11:4 anser utredaren i Ds 2005:34 att ytterligare en vederlagsregel bör införas. Denna skulle skapa möjlighet att kompensera en make i de fall den andre förfarit klandervärt och där igenom minskat sitt g.g. eller satt sig i otillbörlig skuld.

Med otillbörligt beteende avses främst ett brottsligt eller skadestandsgrundande beteende.⁸⁴ Är alltså en make ålagd att betala böter, vite eller skadestånd, och på så vis minskar sitt g.g., ska den andra maken under vissa omständigheter kunna få rätt till kompensation för minskningen i g.g. Såväl bedömning som beräkning föreslås enligt förarbetena till ÄktB⁸⁵ i enlighet med hur detta bedöms i ÄktB 11:4. Alltså är utgångspunkten att reduceringen ska ha varit mer än 10 % av gg., såvida det inte rör sig om en stor samlad förmögenhet varav även lägre procenttal skulle komma att innebära stora summor. Således ska det vederlagsgrundande beloppet läggas till ansvarig makes g.g. samtidigt som den vederlagsberättigade kompenseras i motsvarande mån.

Avgörande ska vara att handlandet har varit uppsåtligt eller grovt oaktsamt. Vem eller vad som blivit utsatt för detta otillbörliga handlande saknar i sammanhanget betydelse.⁸⁶ På så vis skyddas den bättre hälften mot såväl ett brottsligt angrepp på en utomstående som på en inom familjen.⁸⁷ Vederlagsregeln föreslås gälla handlingar företagna inom tre år innan talan om äktenskapsskillnad väckts, medan äldre handlingar föreslås kunna jämkas enligt ÄktB 12.1 istället.⁸⁸

4.7 Ändring av ÄktB 12:1

För att öppna en möjlighet till att undvika oskäligen bodelningsresultat, föreslår utredaren i Ds att ÄktB 12:1 bör omformuleras så att det blir möjligt för makar att åberopa denna regel oavsett inbördes förmögenhetsförhållanden.⁸⁹ Ett sätt är att helt utesluta den begränsning som

---

⁸⁴ Prop. 2006/07:32 sid. 16.

⁸⁵ Prop. 1986/87:1 sid. 172 ff.

⁸⁶ Prop. 2006/07:32 sid. 16.

⁸⁷ Ds. 2005:34 *Några bodelningsfrågor*, sid. 149.

⁸⁸ A.a. sid. 150.

⁸⁹ A.a. sid. 122.

idag stadgar att regeln endast kan tillämpas för den rikare av makarna så att en möjlighet till jämkning öppnas upp också för den andre maken.⁹⁰ På så sätt skulle makarna bli jämställda inför möjligheten att jämka utom i anledning av korta äktenskap och därmed bibehålls också ett skydd mot att ”gifta sig till pengar”. Förslaget innebär att om en bodelning enligt gängse regelverk i ÄktB 11 kap lämnar oskäligt resultat ska bodelningen istället ske så att ett skäligt resultat uppnås. Dock framhålls i förslaget att tröskeln för relevant oskälighet alljämt bör vara hög.⁹¹

Utredaren föreslår att skevdelningsregeln justeras så att den är möjlig att åberopa av båda makarna oavsett deras inbördes ekonomiska förhållande. På så vis kan en förfördelad make få större andel av den andres g.g. än vad som skulle ha skett vid en likadelning.⁹²

Beträffande jämningsreglerna menar regeringen att dessa inte bör ändras.⁹³ Motivet till detta anges vara att det, som presenterats ovan, går att komma till rätta med problemen på andra sätt. Därför, menar regeringen, är det viktigt att bibehålla de väsentliga principer vilka ligger till grund för ÄktB orörda. Regeringen delar Kammarkollegiets bedömning att en förändring av jämningsreglerna skulle komma att försvåra förutsebarheten av bodelningsresultatet för makar inför en bodelning.⁹⁴ Ett sådant avsteg vore ett allvarligt avsteg från grundläggande rättsliga principer och Kammarkollegiet befarar även att detta skulle komma att leda till ett ökat antal bodelningstvister och att jämkning kommer att sökas i de flesta bodelningar.⁹⁵ Därför är regeringens ståndpunkt att jämningsreglerna bör behållas oförändrade.

---

⁹⁰ Ds. 2005:34 *Några bodelningsfrågor* sid. 124.

⁹¹ A.a. sid. 125.

⁹² A.a. sid. 152.

⁹³ Prop. 2006/07:32 sid. 11 samt Lagrådsremissen sid. 6 ff.

⁹⁴ Lagrådsremissen sid. 12 samt Kammarkollegiet, Arvsfondenheten, yttrande Ju2005/8351/L2 sid. 1.

⁹⁵ Prop. 2006/07:32 sid. 12 samt Kammarkollegiet, Arvsfondenheten, yttrande Ju2005/8351/L2 sid. 1.

4.8 Skälen för regeringens förslag och bedömning

Regeringen motiverar sitt ställningstagande att en make ska kunna undanta vissa ersättningar och skadestånd från bodelningen med att just ersättning för personskada och kränkning, genom skadestånd, brottskadeersättning eller försäkringsersättning, utgör ersättning med så nära anknytning till den ersättningsberättigade att det inte är lämpligt att sådan egendom ska ingå i en bodelning. Detta ska gälla oavsett hur eller av vem skadan har orsakats.⁹⁶

I fall där den ene maken drabbas av den andres skuldsättning till följd av brottsligt eller otillbörligt handlande menar regeringen det vara motiverat med en lagändring framför allt av principiella skäl. Skulder av detta slag vore det direkt olämpligt att tvinga den andre maken att dela. För att upprätthålla syftet med borgenärsskydd ska kompensation bli aktuellt först sedan skulderna i sedvanlig ordning har räknats av.⁹⁷ Dock väljer regeringen att omformulera förslaget till att, istället för i Ds 2005:34 ange att skulden ska ha uppkommit genom *otillbörligt förfarande* vilket regeringen befarar kan ge allt för vidsträckt bruk, istället ange *brottsligt förfarande*. På så vis, menar regeringen, täcks inte opåkallat fler fall in än de som verkligen bör täckas samtidigt som en mer förutsebar tillämpning uppnås.⁹⁸ Regeringen förordar därtill en rätt till att kompensation utan beloppsbegränsning samt, precis som i Ds, oavsett anledningen till bodelning. Utöver detta samtycker regeringen med förslaget att skulden ska ha uppkommit senast tre år innan äktenskapsskillnad för att vara berörd av kompensationsmöjligheterna.⁹⁹

Förslaget har föredragits för Lagrådet av justitiedepartementets kansliråd och vid ett sammanträde den 23 november 2006 lämnade lagrådet så förslaget helt utan erinran.¹⁰⁰

---

⁹⁶ A Prop. 2006/07:32 sid. 8.

⁹⁷ Lagrådsremissen sid. 9.

⁹⁸ A.a. sid. 10.

⁹⁹ A.a.

¹⁰⁰ Utdrag ur protokoll vid sammanträde 2006-11-23.

5 Rådande situation i andra nordiska länder

5.1 En kort beskrivning av bodelningsreglerna i våra nordiska grannländer

Gemensamt för de nordiska ländernas rätt är att det vid ett äktenskaps upplösning kan eller, till och med som i svensk rätt, *ska* ske en bodelning. Grundtanken om likadelning som utgångspunkt är sedan i början av 1900-talet gemensam för de nordiska länderna.¹⁰¹ Med en gemensam utgångspunkt i likadelningsprincipen är följaktligen även övrig grundläggande reglering om bodelning till stora delar likartad inom Norden. Dock innehåller själva regelverket för dess genomförande ett antal variationer. Ett exempel på olikhet är *skæringstidpunkt* eller den kritiska tidpunkten vilken i dansk rätt infaller först den dag då ett beslut eller dom på äktenskapsskillnad förekommer.

Den nordiska konventionen om bland annat äktenskapsrätt stadgar att det är hemvistlandets lag som ska gälla för nordiska medborgare inom Norden.¹⁰² Denna konvention tillkom i början av 1930-talet och har sedan dess uppdaterats fortlöpande genom smärre förändringar.

I doktrin har diskuterats värdet av en debatt kring att så kallade ospecificerade skulder i dagsläget avräknas på både g.g. och e.e.¹⁰³ Eftersom en ospecificerad skuld kan avse även ersättningsskyldighet grundad på brottsligt handlande, vore det enligt diskussionen önskvärt att betalningsskyldighet av denna karaktär inte ska räknas med i bodelningen.

---

¹⁰¹ Agell, A, *Nordisk äktenskapsrätt*, 2003, sid. 373.

¹⁰² KF (1931:429) om vissa internationella rättsförhållanden rörande äktenskap, adoption och förmynderskap, se exempelvis 5, 6 och 7 §§ samt vidare.

¹⁰³ A.a. sid. 289 f.

5.2 Egendom som ska ingå i bodelningen

I de nordiska ländernas lagstiftning råder alltså principen att all egendom som en make äger ska betraktas som g.g. såvida egendomen inte genom äktenskapsförord eller villkor från tredje man är att betrakta som e.e. Därav kommer sig rätten att, vid en bodelning, få ta del av värdet av den andre makens g.g. Detta har till följd att en hälftendelning ska göras av makarnas delbara tillgångar och skulder vid en bestämd dag, den så kallade *skærningstidspunktet*.¹⁰⁴ Norsk familjerätt tog dock ett stort steg från denna likadelningsprincip när en lagändring 1991 stadgade åtskillnad i egendom förvärvat före eller förvärvat från tredje man under äktenskapet.¹⁰⁵ På så vis kan den ekonomiska gemenskapen mellan makar sägas ha luckrats upp något.

5.3 Möjlighet att undanta viss egendom från bodelningen

I huvudsak är reglerna om vad en make har rätt att undanta från en bodelning överensstämmande inom Norden. I första hand är det rättigheter i form av till exempel kapitalförsäkringar, livränteförsäkringar, individuellt pensionssparande och framtida livsvariga pensionsrättigheter (grundade på socialförsäkring eller anställning) som anses vara nödvändiga att behöva undantas från en bodelning.¹⁰⁶ Därutöver ska, med hänsyn till egendomens ekonomiska värde, ett undantagande vara ekonomiskt försvarbart.

Till skillnad från i Sverige och Finland, kan man i de västnordiska länderna även undanta vissa redan utbetalda ersättningar så som en del skadestånd. I dansk, norsk och isländsk rätt görs följaktligen ingen skillnad på om skadeståndet är en fordran eller redan utbetalt så länge grunden till undantagande från bodelning¹⁰⁷ är att ersättningen är av personlig art. Här skiljer sig den svenska regleringen åt på ett markant sätt genom att utbetalningen inte ännu kan ha ägt rum för att ett undantagande ska vara möjligt. Ingen annan stans inom den nordiska familjerätten finns någon

---

¹⁰⁴ Agell, A, *Nordisk äktenskapsrätt*, 2003, sid 236.

¹⁰⁵ Äktenskapsloven 59 § 1 st.

¹⁰⁶ A.a. sid. 326.

¹⁰⁷ A.a. sid. 320.

motsvarande skillnad på behandlingen av anspråk på ersättning eller redan utbetald sådan. Norsk, dansk och isländsk rätt har däremot krav på att ersättningen ska finnas i behåll.¹⁰⁸

I dansk och norsk praxis är det sedan länge vedertaget att en fordran på ersättning för personskada ska betraktas som en rättighet av personlig art. Därmed kan en sådan rättighet i dessa länder också undantas från bodelning. Dock råder det inom praxis viss osäkerhet ifall denna rätt till undantagande även kan omfatta redan utbetalda rättigheter.¹⁰⁹ Inom norsk rätt stadgas att ersättning för sveda och värk inte ska räknas som g.g eller i *formufælleskapet*.¹¹⁰

5.4 Vederlag

Vederlagsreglerna inom den nordiska rätten är ägnade att justera situationer som bygger på otillbörligt förlösande av gemensam delningsegendom, så kallat g.g eller fælleseje, nyttjande av g.g. för ökning av e.e. eller særeje eller slutligen för skydd mot den andre makens borgenärer.¹¹¹ Ett vederlag ska således ses som en möjlighet för den ene maken att få kompensation för den gemensamma egendom den andre har förlösat. Inom svensk rätt finns emellertid inte längre, som i de övriga nordiska rättsordningarna, något så kallat vårdkrav av den gemensamma egendomsmassan.¹¹² I motsats till svensk reglering kan vederlagsreglerna i de övriga nordiska systemen tillämpas på alla former av otillbörliga transaktioner eller beteenden och detta utan tidsgräns motsvarande den treårsgräns som finns i svensk rätt.

5.5 Skevdelning

Skevdelningsreglerna i de nordiska länderna syftar främst till att den make med mest g.g, i vissa fall, inte ska behöva avstå så mycket av sin egendom till den andre som enligt likadelningsprincipen. I regel sker en skönsässig bedömning av skäligheten med likadelning i förhållande till äktenskapets

---

¹⁰⁸ Ektenskapsloven 61 § c och d, Æktenskabsloven 102 §.

¹⁰⁹ Agell, A, *Nordisk äktenskapsrätt*, 2003, sid 322.

¹¹⁰ Agell, A, *Nordisk äktenskapsrätt*, 2003, sid. 322 samt EAL 18§ stycke 3.

¹¹¹ Agell, A, *Nordisk äktenskapsrätt*, 2003, sid 313.

¹¹² A.a. sid. 353.

längd samt hur en makes egendomsförhållande såg ut före äktenskapet. I norsk rätt däremot, har lagstiftaren valt att byta ut skälighetsbedömningen mot en bevisfråga. Möjligheten gäller för ett värde, alltså inte för specifik egendom. Den norska varianten medför möjlighet även för maken med minst andel g.g. att utnyttja fördelarna med skevdelning.¹¹³ Som jämförelse kan nämnas den danska möjligheten till jämkning vilken på grund av ett högt krav på uppenbar oskälighet är sällan tillämpad och därmed också har en liten praktisk betydelse.¹¹⁴

---

¹¹³ A.a. sid. 384 f.

¹¹⁴ Fællesboskifteloven § 69 a

6 Analys och avslutande kommentarer

6.1 Inledande reflektioner

Alltsedan lagstiftaren påbörjade strävan mot en ökad ekonomisk jämställdhet mellan man och hustru har vikten av att vardera maken själv äger sin egendom och svarar för sina skulder framhävts. På så vis har en självständighet och individualism betonats inom det institut som annars med styrka befäster just gemenskap och tvåsamhet. Trots ett liv i en äktenskaplig samhörighet är således vardera maken ansvarig för sina skulder.

Sett ur en teoretisk synvinkel är detta korrekt. Emellertid måste vi ställa oss frågan vilken praktisk genomslagskraft denna reglering har fått. I praktiken är det de facto så att en make som är skuldsatt, till och med på grund av ett brott han har begått, genom principen om skuldavräkning, vid bodelningen får räkna av den summa han har i skuld innan makarnas g.g. läggs samman för likadelning. Genom detta förfarande får en skuldsatt make behålla ett belopp motsvarande sina skulder och på så vis skapas ett skydd för dennes borgenärer. Det är inte rimligt att två äkta makar tillsammans ska kunna agera med syftet att undanhålla pengar från tredje man på ett otillbörligt sätt. Sätillvida fyller lagen sin funktion i syfte att ge utomstående ett skydd. Icke desto mindre har jag svårt att tro att det i ett äktenskap präglad av våld och kränkningar skulle finnas en så förtroendefull relation mellan makarna att de i fullt samförstånd begår gemensamt planerade affärer. Enligt min uppfattning, framstår det som ett tveksamt sätt att ta ansvar för sina egna skulder när den brottslige maken får räkna bort sin skuld och på så sätt har möjlighet att överföra sitt ekonomiska dilemma på sin maka. Att en, i många fall redan utsatt och kränkt maka, med lagstiftningens hjälp genom att dela med sig av sitt eget g.g. eller till och med skadestånd, i praktiken kan tvingas överta sin makes skuld vid bodelningen, menar jag är ett underligt sätt att låta vardera maken ansvara för sina egna skulder. Istället resulterar detta enligt min uppfattning i att makarna i högsta grad görs *gemensamt ansvariga* för varandras skulder.

Lagstiftningen i ÄktB bör även i fortsättningen verka för ökad jämställdhet

mellan makar. Ett sätt att uppnå detta är att värna makarnas självständighet och individualism gentemot varandra. Dock är det viktigt att lagen fortsättningsvis skyddar den ekonomiskt svagare parten i händelse av äktenskapsskillnad och därför behöver en avvägning göras mellan dessa polära intressen präglade av individualism och gemenskap.

6.2 Resultatet av gällande rätt

Bodelningen är, som tidigare sagts, det rättsliga moment då tillgångarna fördelas mellan makarna. Vid bodelning i anledning av äktenskapsskillnad är det långt ifrån självklart att bodelningen sker med ömsesidig respekt och under samförstånd. I synnerhet då en äktenskapsskillnad grundas på kränkningar kan en infekterad bodelning förmodas följa. På grund av bristen på konsensus kan stöd av en bodelningsförrättare vara aktuellt. Om makarna är överens kan de välja att bortse från principen om hälftindelning för att på så sätt kompensera varandra för eventuella missförhållanden. Vid oskäligt resultat till följd av gängse bodelningsprinciper vore det önskvärt att bodelningsmannen hade befogenhet att ålägga parterna att bortse från hälftindelningen för att på så vis tvinga fram en compensation från den ene maken till den andre. Jag har övervägt om detta skulle kunna vara ett sätt att komma till rätta med de fall då bodelningsresultatet är uppenbart olämpligt på grund av att den ene tillerkänts skadestånd från den andre till följd av brottslig handling eller då den ene är skuldsatt till följd av brottslig handling, då främst mot sin egen maka. Emellertid anser jag inte att detta i längden är rätt väg att gå av den orsaken att skyldigheten inte kan läggas på bodelningsförrättaren, eftersom risken för stora yttre påtryckningar och för godtycklighet skulle skapa ett för den enskilde osäkert rättsläge. Min uppfattning är att situationer av detta slag ska regleras via lag för att på så sätt den skapa förutsebarhet som rättssäkerheten kräver. Denna typ av belägenheter, då situationen redan är influerad av motsättningar parterna emellan, gagnas också bäst av överskådliga lösningar vilket är ett argument för en lagändring.

6.3 Skuldavräkning

Syftet med skuldavräkning är att skapa ett skydd för borgenärer. Detta skydd är en nödvändighet och ett sätt att säkerställa ett fungerande flöde av transaktioner, lån och investeringar. En tredje part måste garanteras få sina

kostnader täckta utan att riskera att makar på ett otillbörligt sätt utnyttjar en bodelning av just den anledningen att undandra sig ansvaret för en skuld. I de fall då makar med gemensamma brottsliga avsikter agerar i samförstånd är ett dylikt skydd för tredje man försvarbart. Detta trots det faktum att den utomstående borgenärens intressen kan komma att skyddas på bekostnad av den av makarna som eventuellt får skjuta till av sitt g.g. till den andre för att täcka upp den skuldsatte makens underskott. Däremot ter sig detta förfarande mer tveksamt i de situationer då en individ begår brott vilket sedan den andre, låt vara att de är äkta makar, övergår till att vara kollektivt betalningsansvarig för. Trots sin oskuld kan en maka alltså genom ÄktB's bodelningsregler göras solidariskt betalningsansvarig.

Envars moral och etik är inte alltid jämställda med lagens syften och mål och detta skulle också kunna bli alltför godtyckligt och oförutsebart. Likväl finns det grundprinciper i vårt rättssystem som inte motiverar att en individ aktivt straffas för vad en annan individ, genom sin brottsliga handling, har gjort sig skyldig till. Därför är det svårt att finna någon rimlig motivering till varför en avräkning för en brottsligt uppkommen skuld inte skulle kunna gå att justera till en oskyldig makes fördel. Vi vet att det inte är alltid som två makar agerar i samförstånd, eller ens med insikt om den andre makens handlande. I synnerhet i förhållanden då den enes beteende har gått så långt överstyr att denne dömts att betala skadestånd till den andre kan det vara svårt att tro att makarna agerar i harmoni med varandras viljor. Jag menar att kanske bör i dylika situationer en varningsklocka ringa och påkalla uppmärksamhet över halten av konsensus inom sådana äktenskap. Denna befarade brist på endräkt anser jag stödjer avsteg från gemenskapens likadelningsprincip och istället förefaller oenigheten vara ett motiv till att upprätthålla ett visst mått av individualism vid bodelningen. På så vis kan inte en ohederlig part komma lindrigare undan genom att den hederliga parten skjuter till av sitt g.g. för att täcka upp den andres brottsligt uppkomna skulder.

När en skadeståndsskyldighet har uppstått till följd av ett brottsligt handlande, i synnerhet mot den andra maken, kan det vara svårt att acceptera att den för skadan ansvarige maken ska kompenseras i bodelningen på det sätt som sker enligt nuvarande skuldavräkningsbestämmelser. Utan möjligheter att justera eller kompensera för ett oskäligt bodelningsresultat av det slag som presenterats ovan,

begränsas giftorätten för den ersättningsberättigade maken genom den skuldavräkning vilken föregår bodelningen.

6.4 Undantagande

Enligt rådande ordning görs skillnad på en rätt till ersättning och en redan utbetald ersättning. Röster har, genom skrivelser och motioner, höjts för att detta system kan ge upphov till orimliga konsekvenser. Jag anser att det helt klart strider mot ersättningsens syfte att låta den ingå i bodelningen, i synnerhet om delningen görs med den som utövat den ersättningsgrundande handlingen. Varför denna åtskillnad görs är inte helt enkelt att förstå. Motivet till att undanta rätten till ideellt skadestånd från bodelningen är bland annat att den personliga anknytningen till den skadelidande är så påtaglig. Detta föranleder mig att ifrågasätta den tolkning jag av detta resonemang inte kan undgå att göra; nämligen att en redan realiserad ersättning således inte kan anses ha samma starka anknytning trots att den i så fall redan har utfallit i den ersättningsberättigades ägo. Ett problem som skulle kunna uppstå då åtskillnad mellan inestående och utbetald ersättning inte görs kan jag trots allt se. Detta problem är dock av en mer praktisk karaktär och rör svårigheten att kunna särskilja ersättningsmassan ur den övriga egendomsmassan. Av praktiska skäl skulle en modell med vederlag istället vara att föredra. På så sätt blir det möjligt att helt enkelt förutsätta att ersättningsbeloppet, givetvis inom rimliga tidsgränser, finns i behåll. I de fall ersättningen ändå anses vara förbrukad kan det istället vara rimligt med ett antagande att beloppet uppgått i makarnas gemensamma konsumtion, vilket för övrigt troligen inte var ersättningsens syfte.

Med dagens system kan det finnas en stor risk för rättsosäkerhet. Detta grundar sig i den oförutsebarhet som uppstår då parterna å ena sidan utav lagstiftaren förväntas lösa sin bodelning i konsensus medan de å andra sidan i egenskap av lekmän inte kan förväntas ha insikt i varför en ersättningsrättighet ses värd att undanta samtidigt som en utbetald ersättning inte gör det.

För att undvika dilemmat med bevisvärigheter i samband med bodelningen vore en alternativ lösning att ställa krav på att ersättningen ska ha betalats ut en viss tid innan bodelningen för att möjliggöra ett undantagande. På så vis behövs inte någon ytterligare prövning av huruvida ersättningen finns kvar

eller och därmed underlättas genomförandet av bodelningen. Dock är det viktigt att tidsramen fastställs på ett välgrundat och genomtänkt sätt så att utfallet blir både rimligt och reellt. Önskvärt vore naturligtvis om en make har ersättningen i behåll vid bodelningen, men detta skulle kunna vara ett oskäligt krav på den ersättningsberättigade. I så fall skulle denna då vara tvingad att behålla sin utbetalda ersättning intakt och åtskild en tid utifall att en eventuell bodelning skulle kunna komma uppstå. Det är inte helt enkelt att finna någon rimlighet i resonemanget att frysa inne en persons tillgångar för eventuella framtida händelsers skull.

I de fall makarna inte har ett äktenskapsförord blir alltså i dagsläget tidpunkten för när rättigheten infriats till kontanta medel istället helt avgörande för om den ska ingå i bodelningen eller inte. Att i en relation, som redan är så instabil att den ene utövar våld mot den andre, försöka resonera sig fram till ett äktenskapsförord för att skydda sin utbetalda kränkingsersättning kan te sig som en paradox.

Det finns ett praktiskt motiv att tillåta ett undantagande nämligen att det på så vis går att tillrättalägga balansen i bodelningen redan i ett tidigt skede. Extra beräkningar och transaktioner av eventuella vederlag undviks då varvid processen kan påskyndas och avslutas snabbare. Detta skapar vidare möjlighet för parterna att i förväg lättare inse vad en bodelning ekonomiskt kommer att innebära för dem. Just detta faktum överensstämmer väl med grundtankarna i övrigt i ÄktB om bland annat överskådlighet. Innebörden i lagändringsförslaget står dessutom i bättre överensstämmelse med det allmänna rättsmedvetandet än vad nu gällande rätt gör

6.5 Jämkning

I dagsläget är det ett problem att jämkning endast kan komma ifråga för den make som har den största andelen nettog.g. Genom skevdelningen ges möjlighet för den rikare parten att jämka för att slippa dela med sig till den mindre förmögne. På så vis uppfyller skevdelningsregeln i ÄktB 12:1 inte sitt syfte att korrigera oskäligen bodelningsresultat mer än i vissa specifika situationer. Även om de omständigheter som åberopas för jämknningen är de samma för den make med minst g.g. som för den med mest g.g. så föreligger ingen rätt att jämka för den ekonomiskt svagare. Skyddssyftet är enligt min mening tydligt; du ska inte kunna skilja dig till pengar. Ändå

skulle resonemanget kunna hårdras till att detta precis är vad som sker när en ersättningsskyldig får ta del av ersättningen utan att den ersättningsberättigade kan jämka detta skeva bodelningsresultat! För bodelningsresultat av detta slag ger lagen ingen möjlighet till jämkning! Således kan lagens syfte bedömas vara att jämka för att ge ekonomiskt skydd, inte att vara rättighetsskyddande. Detta tolkar jag så att en jämkning alltså inte ens kan ske för att bevara en annan lagregels syfte. Därmed riskerar ersättningens goda syfte att gå förlorat. Istället för att makarnas inbördes ekonomiska förhållanden är avgörande för om jämkning är möjlig eller inte, borde det enligt min mening vara egendomens anknytning till innehavaren samt tidpunkten för ersättningens förvärvande som är avgörande.

Förslaget, att kunna använda skevdelningsregeln för att genom den korrigera bodelningsresultat oavsett makarnas inbördes förmögenhetsförhållanden, kan bland annat kan motiveras av praktiska skäl. På så sätt öppnas möjligheter upp för att komma till rätta med orimliga resultat vilket tidigare inte varit möjligt. Nackdelen med förslaget är att det krävs mycket tydliga direktiv för vilka omständigheter som skulle kunna ligga till grund för en jämkning. En sådan lagändring skulle kräva ett stort antal specificeringar på aktuella situationer samtidigt som risken finns att det i alla fall uppstår lägen vilka, trots intentionerna, riskerar att falla utanför tillämpningsområdet. Risken är att jämkning av trygghetsskäl kan komma att yrkas i så stor utsträckning att antalet prövningar, i förhållande till de fall där jämkning blir verklighet, kan bli ohanterligt och orsaka stora fördröjningar och kostnader enskilda får svårt att överblicka rättsläget samt skaffa sig en uppfattning om både för enskilda och det allmänna. Dessutom kan en konsekvens bli att en make får svårighet att förutse sin egen framtida situation vid överväganden om bodelning. Bedömningar om huruvida jämkning ska tillåtas eller inte kan komma att kräva skälighetsbedömningar vilka i sig alltid riskerar utgöra ett osäkerhetsmoment i förutsebarheten. Innan tillräcklig praxis har hunnit utvecklas blir det istället personliga bedömningar, baserade på varierande kriterier, vilket riskerar att komplicera bodelningarna och i en förlängning leda till ett ökat antal tvister. Dessvärre befarar jag att detta riskerar leda till konsekvensen att allt färre har en rimlig chans att lösa sina bodelningar i den konsensus lagstiftaren en gång hade för avsikt.

6.6 Vederlag

Ett annat sätt att komma till rätta med ett skevt bodelningsresultat är, som tidigare kort har nämnts, att införa en vederlagsregel. På så vis skulle den utsatta maken kunna kompenseras genom ett vederlag. Detta förslag kan främst motiveras av rättspolitiska skäl eftersom det kan förväntas stå i god överensstämmelse med det allmänna rättsmedvetandet att den förfördelade parten tillgodogörs av den förfelade parten. Den ersättningsberättigade skulle förslagsvis kunna få undanhålla ett belopp från sitt eget g.g. motsvarande det belopp som utgörs av den andres skulder eller minskning av dennes g.g. Denna utformning vore enklare och lättare att förstå och utvärdera för parterna än till och med dagens vederlagsregel där behållningen vid bodelningen beräknas på ett abstrakt sätt som om den vederlagsgrundande handlingen aldrig hade företagits.

6.7 Syftet med ett skadestånd

Ett skadestånd kan erhållas dels för att kompensera olika former av ekonomiska förluster men även för att verka som ett plåster på såren för en människa som varit utsatt för kränkande behandling. En kvinna som utsatts för våld av sin närmast stående, den människa hon valt att dela sitt liv med, har utstått inte bara fysiskt utan också psykiskt lidande. Brusten tillit och krossade drömmar kan aldrig på något sätt värderas i pengar men att uppbära ett skadestånd kan vara en markering och en bekräftelse på att det är den andra parten som har felat och agerat olagligt. Kränkningens syfte blir då att i någon mån kompensera den skadelidande för kränkning av den personliga integriteten. Denna typ av skadestånd har en mycket stark anknytning till den ersättningsberättigade och därför skulle syftet med ersättningen helt gå om intet ifall en make tvingas dela med sig av kränkningens ersättning vid en bodelning. Detta skulle särskilt uppfattas som högst oskäligt i fall då gärningsmannen är den hon med lagens stöd ska dela ersättningen med! Här är det utan tvekan så att ett brådskande behov av lagändring föreligger för att undvika ytterligare absurda resultat av ÄktB's bodelningsregler. Att tvinga ett offer till att dela skadeståndens ersättning, i synnerhet med gärningsmannen, innebär ytterligare en kränkning av brottsoffret. Eftersom skadeståndet är så starkt individrelaterat blir detta som ännu ett slag mot den redan slagna. Genom att gärningsmannen, eller någon annan, ges möjligheten att ta del av

ersättningen så neutraliseras också, enligt min mening, värdet av skadeståndet!.

6.8 Den empiriska undersökningen

Varför någon förändring av lagen inte har ägt rum tidigare har jag inte lyckats få svar på genom arbetet med denna uppsats. De advokater och bodelare jag har talat med har sällan eller aldrig mött problemet trots, i många fall, mångårig erfarenhet inom yrket. Det är endast enstaka bodelningsförrättare som har stött på dilemman. Inte desto mindre är det, när det väl inträffar, en högst beklagansvärd och orättvis situation för den enskilde drabbade. Det verkar vara ett problem av ringa kvantitativ omfattning om än väl så bekymmersamt när det så äger rum.

Jurister verksamma inom familjerättens område vittnar om att då en maka utsätts för våld och kränkningar i en nära relation startar ett utdraget förlopp vilket inte tar slut trots att skadestånd utdömts och äktenskapsskillnad sökts. Fortfarande kan den andre maken utöva makt och kontroll över situationen och den utsatta parten. I ett destruktivt förhållande kan ett spel om makt mellan parterna växa fram och leva kvar långt efter äktenskapets upplösning. Den ena parten kan fortsätta att tvinga den andra till underkastelse till exempel genom ekonomisk makt eller genom hot om inskränkt rätt till umgänge med barnen. Av detta får jag intrycket att ett uråldrigt patriarkat på detta sätt kan fortsätta verka tills dess en modernisering av lagstiftningen täpper till möjligheterna till fortsatta orättvisor. Därför anser jag att det är viktigt att en äktenskapslagstiftning inte stärker den ene parten på bekostnad av den andre utan istället stödjer den som bäst behöver stöd. Ett exempel kan vara att se över makars inbördes ekonomiska förhållanden och underlätta för bodelningsresultat så att dessa går att utarbeta på ett så rättvist sätt som möjligt. Det skulle rent av kunna vara så att oskäliga bodelningsresultat, vilka tidigare slagit hårt mot kvinnor som tagit steget ut ur en destruktiv äktenskaplig relation, går att undvika genom att låta ett visst mått av individualism träda in i egendomsordningen. Genom att tillåta undantagande av "egendom av personlig art" omfatta personligt knutna ersättningar, utbetalda såväl som fordringar, samt att ge kompensation till dem vars äkta hälft sänkt g.g. genom brottsligt handlande, tas enligt min mening ett viktigt steg i rätt riktning.

Kanske kan det vara så att det finns sociala förklaringar till varför så få bodelningsförrättare har stött på denna problematik och denna typ av oskäliga bodelningsresultat. Det är tänkbart att en utsatt person kan försättas i en outhärdlig situation av att driva en process om jämkning av bodelning. Den redan ojämna maktfördelningen mellan parterna kan uppfattas som övermäktig för den som redan befinner sig i underläge. Att klaga på ett oskäligt bodelningsresultat skulle kunna riskera att trappa upp konflikten ytterligare och möjligen används både ekonomi och barn som argument och påtryckningsmedel av den starkare parten i en sådan diskussion. Kanske är det så att denna typ av frågor därför tystas ner i en redan i sig tung och infekterad skilsmässoprocess. Att den misshandlade dels begär skadestånd, dels skilsmässa samt hävdar sin rätt till skadeståndet i bodelningen befarar jag kan uppfattas av den aggressiva parten som rena krigsförklaringar. En kuvad kvinna kanske inte orkar eller vågar driva frågan om rättvisa i skenet av hotet att förlora kontakt med sina barn. I så fall finner jag detta kunna vara en trolig förklaring till att det har tagit så många år av, om än försiktig, debatt innan en lagändring väl kom till stånd. Få fall på grund av att få orkar eller vågar driva frågan ger inte heller en rättvis bild av behovet. Det reella behovet av en lagändring har med andra ord troligtvis varit oändligt mycket större än vad praxis har låtit påskina. Sannolikt har därför frågan inte kommit upp på dagordningen förrän nu, efter många års dolt behov.

6.9 Förslagen

Utredningen visar att giftorättens omfattning beträffande viss egendom bör begränsas. Det står alltså till synes helt klart att en lagändring bör göras för att komma tillrätta med oönskade effekter av bodelning på det sätt som presenterats i uppsatsen. Ersättning för skada eller kränkning har en så nära anknytning till den skadelidande att det enligt min uppfattning är direkt olämpligt att låta ersättningen, oavsett vem som har begått den skadegrundande handlingen, ingå i en bodelning. Inte minst framgår detta tydligt i fall då det rör en kränkingsersättning vilken ju syftar till att ge den skadelidande en kompensation för kränkning av den personliga integriteten. Det kan då tyckas vara självklart att denna typ av ersättning ska kunna hållas utanför bodelningen. I förslaget framhålls att även surrogategömdom till dylika ersättningar ska kunna undantas. Jag delar uppfattningen att det är rimligt att en ersättningsberättigad investerar sin ersättning på ett sätt som

säkrar beloppet och kanske även sörjer för tillväxt. Särskilt tydligt framstår detta mot bakgrunden av att ett av syftena med en ersättning just är att skapa underlag för rehabilitering.

På samma sätt som det kan synas oskäligt att en make vid en bodelning tvingas dela sitt skadestånd med sin make, eller ännu värre; med gärningsmannen, är det också svårt att försvara varför en make skulle tvingas betala den andre makens böter och skadestånd. Rent principiellt talar det mot det allmänna rättsmedvetandet att en ersättningsberättigad själv ska betala sitt skadestånd, något som hittills varit fullt möjligt som ett resultat av vår lagstiftning. Så som förslaget har utformats skulle rätten till kompensation för den icke skuldbelagda maken inte komma att drabba den skuldansvarige makens borgenärer eftersom kompensationen aktualiseras först efter det att skulderna har räknats bort. I detta sammanhang är det bra om kompensationsmöjligheterna knyts till fall då skulden har uppstått på grund av brottsligt handlande. På så vis blir det tydligt och överskådligt vilka fall som avses till skillnad om begreppet formulerats efter mer allmänna förutsättningar.

Ett problem som i sammanhanget kan uppstå, är att utröna precis vad i en makes tillgångar som består av mottagen ersättning. Därför ter det sig, enligt min uppfattning, som rimligt att det åligger den som vill åberopa möjligheterna till undantagande eller kompensation att bära bevisbördan. För att ytterligare underlätta bedömningen är det lämpligt att kräva att skulden ska ha uppkommit inom en viss tid före bodelningen. I förslaget anges tre år, vilket är en i sammanhanget hanterbart överskådlig tid.

En ändring av jämningsreglerna skulle förvisso vara ett smidigt sätt att i flera olika situationer ha möjlighet att begära justering av oskäliga bodelningsresultat. På så vis skulle fler grunder till jämkning komma i fråga än i dagsläget. Dock anser jag att det är viktigt att beakta att varje jämkningssituation i sig innebär en prövning och skälighetsbedömning. Om bodelningsproblematiken leder till ett stort antal jämkningar, vissa kanske rent av i spekulativt syfte, kommer detta orsaka ökade handläggningstider och kostnader för både enskilda och samhället. En annan negativ effekt är att det för allmänheten blir allt mer osäkert att i förväg förutse resultatet av en bodelning. Jag befarar att makar på så sätt missar möjligheten att själva kunna genomföra sin bodelning. Allt för mycket blir istället avhängigt

eventuella vidare prövningar och bedömningar och i värsta fall skulle även olikartade bedömningar över landet kunna orsaka ytterligare bekymmer och oförutsebarhet med rättsosäkerhet som följd.

6.10 Komparation

Det nordiska lagstiftningssamarbetet på familjerättens område har länge strävat efter att uppnå ökad rättslikhet inom Norden. Ett resultat av detta är att ett flertal grundläggande principer är likartade och i de fall avvikelser finns kan dessa ha sina förklaringar i de nordiska ländernas olika sociala, politiska och kulturella utvecklingar. En nordisk rättslikhet har stor praktisk betydelse för alla dem som väljer att flytta mellan de nordiska grannländerna vilka i övrigt på många andra sätt är snarlika varandra kulturellt, historiskt och språkligt sett. En samstämd Nordisk familjerätt har inte bara stor betydelse för social och kulturell samhörighet mellan oss som bor i Norden, utan stärker även de nordiska ländernas inflytande i internationella sammanhang. Inte minst kan detta komma att ha stor betydelse i det pågående lagstiftningsarbete vilket sedan en tid drivs inom den Europeiska Unionen. Det ligger ett stort värde i att de små nordiska länderna tillsammans genom sin gemenskap kan tala som en större enhet i ett internationellt lagstiftningsarbete.

Dansk och norsk familjerättspraxis utgår ifrån att en fordran på ersättning för personskada ska betraktas som en rättighet av personlig art. Genom denna enkla tolkning kan alltså en rättighet av detta slag, till skillnad från i Sverige, på ett smidigt sätt undantas från en bodelning. I norsk rätt stadgas dessutom tydligt och klart att ersättning för sveda och värk inte ska räknas med i g.g. eller i *formufælleskapet*.

Svensk rätt avviker på ett sätt markant från den västnordiska rätten såtillvida att det i dansk, norsk och isländsk rätt inte görs någon skillnad på om ett skadestånd är en fordran eller redan utbetalt så länge grunden till undantagande från bodelning är att ersättningen är av personlig art. Den svenska rätten kräver här att utbetalningen ännu inte ska ha ägt rum för att ett undantagande ska vara möjligt. Denna särbehandling av utbetald respektive icke utbetald ersättning återfinns inte någon annanstans inom den nordiska familjerätten. Däremot ställer norsk, dansk och isländsk rätt ett skäligt krav att ersättningen ska finnas i behåll. Det har varit svårt att finna

argument för denna svenska ståndpunkt att avvika från den övriga nordiska ordningen. Det rimligaste vore, enligt mitt sätt att se, att denna avvikelse justeras genom den förväntade lagändring som under senhösten har presenterats och vilken jag har redogjort för ovan.

Generellt sett finns det ett behov inom de nordiska länderna att se över möjligheterna att begränsa delningspliktig egendom. Utifrån perspektivet i denna uppsats talar mycket för det argument att det med dagens reglering kan uppstå oskäligen bodelningsresultat av det slag jag tidigare har presenterat. Alltså är detta ett problem inte enbart i svensk familjerätt, även om lösningsmöjligheterna skiftar något mellan de nordiska länderna. Dock bör det påpekas att även om principiella delningsbegränsningar införs kommer det alltid att finnas behov av undantagsregler för specialfall.

Det faktum att det idag, precis som för mer än 75 år sedan, är hemvistlandets lag som ska gälla för nordiska medborgare inom Norden, anser jag ytterligare accentuerar vikten av en samstämmig nordisk äktenskapsrätt. Såväl inom Norden som inom resten av EU betonas vikten av rörlighet för människor, och då är det också av stor vikt att underlätta överskådligheten inom privaträtten. Sedan den nordiska konventionens tillkomst har ländernas äktenskapsrätt förändrats, i en del fall åt olika håll, och detta i kombination med en ökad rörlighet mellan länderna påkallar en översyn och justering av lagen snarast. Som det är idag befarar jag att det kan få stora konsekvenser för en enskild medborgare som väljer att lockas av möjligheterna till rörlighet men inte har vetskap om de skillnader som gäller inom den nordiska äktenskapsrätten. Jag menar att det för den enskilde alltså är av stor vikt med en samordning av reglerna.

6.11 Avslutande kommentarer

En, inom svensk familjerättsrätt, grundläggande utgångspunkt vid utformningen av bodelningsreglerna är att var och en ska kunna förstå och tillämpa dessa regler. Enskilda medborgare måste kunna tyda och förstå regleringen för att kunna göra en förhandsbedömning av förväntat resultat. Denna överskådlighet skapar i sig en grund för rättsäkerhet. Då blir det samtidigt möjligt att uppnå det lagstiftaren önskat, att makar sig emellan ska kunna lösa sina bodelningar i konsensus utan medverkan av myndigheter eller juridisk expertis.

I dagsläget råder ett glapp i lagstiftningen vilket jag misstänker kan ge upphov till orimliga resultat och oskäligen situationer. När en lagregel sätter ett annat rättsligt institut ur spel, så som likadelningen i dag kan sätta ett ideellt skadestånds syfte ur funktion, är detta ett starkt rättsligt argument för en ändring av lagen. Utan några moraliska aspekter anser jag att här finns ett starkt incitament för förändring.

Jag drar slutsatsen att det under rådande lagstiftning för den enskilda helt enkelt är bäst om hon inte har fått skadeståndsbeloppet utbetalt till sig vid den tidpunkt då hon väcker talan om äktenskapsskillnad. För att hårdra resonemanget vore det eventuellt lämpligt att rekommendera utbetalningar av kränkningersättningar till offer för våld inom äktenskap först efter en skilsmässa. Återigen framstår en lagändring för det bästa sättet att uppnå en rimlig lösning av problemet.

Vid första anblicken av problematiken verkar en enkel lösning vara att helt enkelt stadga att alla ersättningar av personlig art redan från början ska behandlas som e.e. På så vis skulle problem vid en bodelning aldrig uppstå och inte heller kan tveksamheter och skälighetsbedömningar påverka resultatet olika i skilda fall. Med andra ord skulle det vara behändigt att kunna behandla utbetald ersättning av visst angivet slag så som idag rätten till viss angiven ersättning behandlas. Emellertid uppstår, vilket har berörts ovan, problem av sakrättslig karaktär när ersättningen ska urskiljas ur egendomsmassan.

Genom att tillföra regler som möjliggör att viss egendom av personlig art, som till exempel kränkningersättningar, kan undantas från en bodelning på samma sätt som man redan idag kan göra med rättigheter till dylika ersättningar, skapas institut för ökad förutsebarhet och enklare tillämplighet samtidigt som möjlighet ges att komma tillrätta med oskäligen bodelningsresultat. Förutsättningar skulle även skapas för att i fortsättningen lösa bodelningar internt mellan makar, precis så som lagstiftaren en gång avsåg. De skadelidande skulle genom sådana undantagsmöjligheter försäkras att få behålla sin ersättning, oavsett vem eller vad som orsakat lidandet, och dessutom oberoende av om äktenskapsförord finns eller ej.

Förslaget att ändra jämningsreglerna för att utvidga tillämpningen kan te

sig som en praktisk lösning. En fara jag ser med förslaget är dock att det krävs ett tillrättaläggande långt in i bodelningsprocessen vilket verkar försvårande och därför även ökar kostnaderna. Eftersom processen blir mer svårhanterlig och oförutsebar ökar också risken för felkalkyleringar och oklara prognoser för enskilda makar. Det blir även betydligt svårare att lösa en bodelning makar emellan utan att anlita juridisk expertis, något som skulle tala emot en av intentionerna med dagens lagstiftning. Det finns, som jag ser det, med detta förslag en risk att antalet tvister skulle öka, om inget annat så för att få prövat om en jämkning skulle kunna godkännas. Mot bakgrund av dessa varningstecken kan det tyckas vara ett klokt beslut av regeringen, på inrådan av Kammarkollegiet, att låta dagens jämningsregler förbli oförändrade.

Slutligen kvarstår det faktum att även om lagen ändras så att en ersättningsberättigad make kan undanta sin erhållna ersättning blir bodelningsresultatet ändå oskäligt för den vars make är skuldsatt till följd av ett brott. Den drabbade maken kan ju fortfarande tvingas betala den andres böter och skadestånd. Därför behövs ytterligare lagändring vilket föreslås genom att den drabbade ska kunna få kompensation när den skyldige maken har skuldsatt sig, eller på annat sätt minskat sitt g.g., genom brottsligt förfarande. Detta skulle komma att få stor positiv betydelse för den vars make handlat olämpligt. Inte minst, förmodar jag, kan det uppfattas som en upprättelse i de fall då den brottsliga handlingen har begåtts mot den äkta maken. Den rättsliga balansen skulle på så vis upprätthållas genom att endast den brottsansvarige står som ensam ansvarig för de ekonomiska påföljderna av sitt handlande.

Med stöd i lag blir en rättvis fördelning av g.g. något som obligatoriskt påkallas av det allmänna. Kvinnan får per automatik sin rättighet tillgodosedd oavsett eventuella påtryckningar från maken. Handlandet och möjligheterna att avstå har på så sätt lyfts av kvinnans axlar. Min uppfattning är att det först nu har uppstått en möjlighet att ge kvinnan sin rätt istället som tidigare då det krävdes att hon skulle repa kraft för att söka jämkning vilket kan ha känts som en belastning och kanske till och med fått kvinnor att avstå sin rätt. Det skulle kunna vara ett steg i rätt riktning att genomföra de i propositionen föreslagna lagändringarna av ÄktB.

Detta arbete har påvisat vikten av en lagändring och det är med tillförsikt

jag ser fram emot att ett steg i rätt riktning är taget med den ändring som börjar gälla vid halvårsskiftet 2007.

Käll- och litteraturförteckning

Litteratur

Agell, Anders: *Nordisk äktenskapsrätt - en jämförande studie av dansk, finsk, isländsk, norsk och svensk rätt med diskussion av reformbehov och harmoniseringsmöjligheter*, Nord 2003:2, Nordiska ministerrådet, Köpenhamn 2003.

Agell, Anders: *Äktenskap, Samboende, Partnerskap*, tredje upplagan, Iustus Förlag, Uppsala 2004.

Bengtsson, Bertil och Strömbäck, Erland: *Skadeståndslagen. En kommentar*, andra upplagan, Norstedts Juridik, Stockholm 2006.

Brottsoffermyndighetens referatsamling 2006, Brottsoffermyndigheten, Umeå 2006.

Carlén-Wendels, Thomas: *Bodelning och arvskifte efter äktenskap och samboende*, nionde upplagan, Juristförlaget, Stockholm 1994.

Ekstedt, Leif: *Skadeståndsrätt*, ifu utbildnings ab, Nyköping 2001.

Hellner, Jan och Johansson, Svante: *Skadeståndsrätt*, sjätte upplagan, Norstedts Juridik, Stockholm 2002.

Teleman, Örjan: *Bodelning under äktenskap och vid skilsmässa*, fjärde upplagan, Norstedts Juridik, Stockholm 2003.

Tottie, Lars: *Äktenskapsbalken och promulgationslag m.m.*, Norstedts Förlag, Stockholm 1990.

Ryrstedt, Eva: *Bodelning och bostad; ekonomisk självständighet eller gemenskap*, Juristförlaget i Lund, Lund 1998.

Offentligt tryck

Departementsserien

Ds 2005:34 *Några bodelningsfrågor*

Propositioner

Proposition 1973:32 *Ändringar i giftermålsbalken m.m.*

Proposition 1986/87:1 *om äktenskapsbalk m.m.*

Proposition 1997/98:106 *Pensionsrättigheter och bodelning*

Proposition 2006/07:32 *Skadestånd och bodelning*

Utskottsutlåtanden

LU 1986/87:18 *om äktenskapsbalk m.m.*

bet. 2003/04:LU22 *Äktenskap, partnerskap och samboende*

bet. 2004/05:LU14 *Äktenskap, partnerskap och samboende*

bet. 2005/06:LU19 *Äktenskap, partnerskap och samboende*

Rättsfallsförteckning

NJA 1936 sid. 238